

MŪSU ŽODIS

2013 1 (649)

LIETUVOS AKLUJŲ IR SILPNAREGIŲ
SAJUNGOS MĖNESINIS ŽURNALAS

žodis

Leidžiamas nuo 1959 m. sausio mėn.

TURINYS

1	V.GENDVILAS	MIELI SKAITYTOJAI
2		REIKĖTŲ LABIAU SUSITELKTI
5		LASS CENTRO TARYBOJE
6	K.VERBLIUGEVIČIUS	INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ IŠŠŪKIAI
7	A.VALENTA	VIRTUALU, PATOGU, NEPASIEKIAMA
10	H.STUKAS	SPORTAS, MOLBERTAS, VIRTUVĖ
12	J.ZABORSKIS	ARMONIKĖLĖ
15	P.ŽIOGAS	NAUJAMETINIAI PAŽADAI
17	I.JOKŠYTĖ	AK, ŽMONĖS
19	B.NARMONTAITĖ	LAIŠKAS ATEITIES KARTOMS
21	J.VALENTUKEVIČIUS	GARBINGO ŽMOGAUS GARBINGAS JUBILIEJUS
22		TRUMPAI
III virš.	G.REČIŪNIENĖ	ŠILDOMOSIOS PRIEMONĖS - NE VISIEMS
IV virš.	V.GUDONIS	NEŽINOMO AUTORIAUS MOZAIIKA. IMPERATORIUS JUSTINIANAS I SU PALYDA

Vyr. redaktorius
VYTAUTAS GENDVILAS –
2163-863

Redakcinė kolegija:
R.BALČIKONIENĖ,
G.PADRIBONIENĖ,
P.PLIUŠKA,
G.SIDEREVIČIENĖ,
I.VOLODKIENĖ,
A.VALENTA (pavaduotojas),
V.GENDVILAS (pirmininkas).

Telefonai:
Atsakingoji sekretorė
I.BARADINSKIENĖ – 213-65-12
A.VALENTA – 216-34-09
A.MAČIONIENĖ – 2163-863
Elektroninis paštas: mz@lass.lt
Puslapis Internete:
<http://www.musuzodis.lt>

Redakcijos adresas:
Naugarduko 91, 03160 Vilnius.
Duota rinkti 2013 01 17. SL 222
Pasirašyta spausdinti 2013 01 17.
Formatas 62x92. Popierius ofsetinis
Nr. 1. Ofsetinė spauda. 3,5 sp.l., 0,5
spalv. atsp., 4 l. l. Tiražas 500.
Kaina 2,00 Lt. Rinko ir maketavo
VšĮ „Brailio spauda“. Maketuotojas
Sergejus Mechas. Spaustino akcinė
bendrovė „Spauda“. Laisvės pr. 60,
05120 Vilnius, www.spauda.com.

MŪSŲ ŽODIS is published each
month by the Lithuanian Association
of the Blind and Visually Handi-
capped in Lithuania. Chief editor:
Vytautas Gendvilas. Address of the
editorial office: Naugarduko 91,
03160 Vilnius. Lithuania. Printed by
SPAUDA Press, Laisvės 60, 05120
Vilnius, Lithuania, www.spauda.com.

MIELI SKAITYTOJAI,

gerai yra tai, kad metai netrunka amžinybę, o pabūna, pabūna ir pasibaigia. Su kiekvienais ateinančiais mes siejame viltis, kad bus geriau, kad gyvenimas palengvės. Tikimės, kad būsiame sveikesni ir laimingesni. Su kiekvienais naujaisiais mes lyg ir nusimetame slėgusią rūpesčių, vargų naštą. Linkiu ją nusimesti ir šių metų pradžioje.

Visai nesvarbu, kuo žurnalą skaitote, - pirštu, akimi ar ausimi. Taip pat visai nesvarbus ir žurnalo pavidas - popierinis, plastikinis ar visai bekūnis, tai yra klaidžojantis interneto erdvėse. Svarbu tai, kad metai prasidėjo ir jūs vėl skaitote žurnalą „Mūsų žodis“. Žurnalą ir toliau leisme keturias pavidalais: brailio raštu, padidintu šriftu, įgarsintą ir internte. Internete žurnalą galima rasti jau dviejose vietose. Tekstinį ir įgarsintą „Mūsų žodį“ galima skaityti svetainėje www.musuzodis.lt. Garsinį žurnalą taip pat galite parsisiųsti iš Lietuvos aklujų bibliotekos sukurto elektroninių leidinių valdymo informacijos sistemos „Elvis“. Čia „Mūsų žodis“ yra platinamas drauge su kitais bibliotekos leidžiamais garsiniais žurnalais. Taigi, formatų gausu. Be lieka skaityti ir kitiems apie „Mūsų žodį“ pasakyti. Jei tas, kuriam sakote, nėra kompiuterių mylėtojas, jam galite patarti žurnalą užsiprenumeruoti padidintu šriftu arba brailio raštu. Be kompiuterio gyvenimo neįsivaizduojantys mus ras internete.

Praėję metai žurnalą leidžiančiai viešajai įstaigai „Brailio spauda“ prisimintini dėl išleistų brailio raštu knygų gausos. Finansiškai paremti Kultūros rėmimo fondo išleidome net šešiolika pavadinimų knygų - ir vaikams, ir suaugusiems. Be brailio rašto neapsieita per Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus. Pagalbos kreipėsi ir pa-kuotes brailio raštu žymintys farmacininkai. Ke-lis projektus, kuriuose nepamirštasis brailio raštas, ruošia šalies muziejai. Matyt, ne veltui mūsų įstaigos pavadinime yra žodis „brailio“.

Kokie bus finansiniu požiūriu šie metai? Jų klausimą atsakyti nėra lengva, ypač metų pradžioje. Yra sakoma: davė Dievas dantis, duos ir duonos. Kaip ten bebuvę, o rašyti tikrai rašysime. Stengsimės, kad žurnalą skaityti būtų įdomu.

Manau, kad daug rašysime apie švietimą. Šiaisiai metais sukanka 85 metai, kai Lietuvoje pradėti mokyti aklieji ir silpnaregai. Pradžioje buvo viena mokykla. Po keliasdešimties metų šis procesas pradėjo sklisti per institucijas. Šiandien yra gausu akluosius ir silpnaregius lavinančių įstaigų. Jos rūpinasi vaikais, paaugliais, darbin-

go amžiaus žmonėmis. Vieni mokomi integruotai, kiti - segreguotai. Ir visur - savos problemos, savi džiaugsmai. Prisiminsime ir rašytoją, Lietuvos aklujų ir silpnaregių sajungos veikėją Antaną Jonyną, kitus jubiliatus. Puiki proga prisi minti ir šiaisiai metais penkiasdešimtmetį galėjusią švēsti, jei, aišku, būtų išlikusi iki šių dienų, Lietuvos aklujų draugijos leidyklą. Yra ir šalies visuomenę vienijančią temą - Sveikatingumo metai, Tarmių metai. Rašinių padiktuos ir pats gyvenimas.

Rašyti galite ir jūs, mieli skaitytojai. Nebūtinai tai turi būti straipsnis. Galite parašyti trumpą žinutę, apie ką galėtume parašyti žurnalo puslapiuose, ką galėtume paskelbtį visiems žurnalo skaitytojams. Taip pat galite išsakyti ir savo mintis, nuomones - svarbu, kad jos būtų korektiškos.

Rašyti mums galima įvairiais būdais, tai yra reginčiųjų, brailio raštu. Mielai lauksime ir elektroninių laiškų. Galite atsiųsti ir ranka rašytą laišką ar straipsnį. Tačiau kompiuteriu rinkti tekstai mums tiktū geriau, nes būtų mažiau galimybų neteisingai užrašyti pavardes, vardus, pavadinimus. Jei sumanysite parašyti straipsnį, tai pagalvokite ir apie jam tinkančią iliustraciją - nuotrauką, piešinį. Būtų gerai, kad elektroniniu pavidalu siunčiama nuotrauka būtų bent jau vieno megabaito dydžio.

Viešosios įstaigos „Brailio spauda“ (ji Lietuvos aklujų ir silpnaregių sajungos sprendimu leidžia žurnalą „Mūsų žodis“) darbuotojųvardu noriu padėkoti visiems socialiniams darbuotojams, Lietuvos aklujų ir silpnaregių sajungos filialų vadovams, visiems, kurie šiaisiai nelengvaiš permainingo finansavimo laikais rado galimybę užprenumeruoti žurnalą sunkiau besiverčiantiems organizacijos nariams. Labai dėkoju ir tiems, kurie žurnalą užsiprenumeravo patys, neiškeitė mūsų į spalvingesnius, labiau blizgančius leidinius.

Beje, jei pritariate VšĮ „Brailio spauda“ veiklai, galite mus paremti - paaukoti du procentus gyventojų pajamų mokesčio. Jei neaukosite patys, paraginkite kitus. Paaukotas lėšas skirsite žurnalui ir knygoms brailio raštu leisti. Kiekvienas paaukotas litas mums padėtų siekti tikslų, kuriems įgyvendinti esame sukurti.

Linkiu įdomių minčių, gerų emocijų ir visoke riopos sėkmės.

Vytautas GENDVILAS
vyriausasis redaktorius

REIKĖTŪ LABIAU SUSITELKTI

Metai baigėsi. Prasidėjo nauji. Tinkamas metas juos įvertinti, apibendrinti, pakalbėti apie ateitį. Išiuos ir kitus „Mūsų žodžio“ klausimus mielai sutiko atsakyti Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos pirminkas **Sigitas Armonas**.

„Mūsų žodis“. Kokie buvo praėję metai Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungai?

Sigitas Armonas. Ypatingo išskirtinumo lyg ir nebuvo. Labiau išsiskiriantys momentai, matyt, buvo du. Pirmą kartą organizacijos istorijoje pradėjome nacionaliniu lygmeniu vykdyti Europos Sajungos finansuojamą projektą „Neregys kelyje į darbo rinką“. Čia pravertė Vilniaus ir Alytaus regionų aklųjų centro patirtis įgyvendinant panašų projektą Vilniaus ir Alytaus apskrityse. Antras išskirtinumas tas, kad 2012 metais Nacionalinės žmonių su negalia socialinės integracijos programos didžioji dalis - bendruomeninės paslaugos - finansuota per savivaldybes. Šią patirtį apibendrinome lapkričio 7 dieną Vilniuje surengtame seminare. Renginyje dalyvavo ir Neigaliųjų reikalų departamento atstovai. Išsakėme savo mintis, vėliau departamento pasiūlymus išdėstėme raštu, net ir tyrimą šiais klausimais padarėme. Belieka laukti reakcijos. O ir pats departamentas dar nėra patirties iki galio apibendrinės. Itaką taip pat daro ir valdžių kaita. Manau, kad praėjusių metų patirtis bus sukaupta ir ja pasinaudota įgyvendinant 2014 metų programas. Didžiausia bėda yra ta, kad šešiasdešimt savivaldybių skirtinai supranta vieną programų įgyvendinimo aprašą. Prisitaikyti prie kiekvienos konkrečios savivaldybės mums nebuvo lengva.

„M.Ž“ Kaip vertinate finansavimą per savivaldybes?

S. A. Vienareikšmiškai įvertinti nelengva. Kiekviens sprendimas turi ir teigiamų, ir neigiamų momentų. Praėjusiais metais socialinėms paslaugoms įgyvendinti mes gavome pinigų daugiau nei 2011 metais. Tačiau lėšų vienos savivaldybės skyrė daugiau, nei buvome įpratę, kitos - mažiau. Dėl naujos tvarkos praradome galimybę lėšų gavimo skirtumus „išlyginti“. Anksčiau galėdavome atskiriems regionams matydami, kad jiems sunkiau sekasi, lėšas sukaupti iš ūkinės ir kitų veiklų, šiek tiek padėti.

Kiekvienas LASS regionų centras bendrauja su devyniomis, dešimčia savivaldybių. Su kiekviena sudaroma atskira sutartis, atskira apskaita, o kai kurios savivaldybės prašo atskirai atsiskaityti už valstybės skirtas lėšas, atskirai už jų pačių 10 procentų indėli. Taigi, darbų regionų centrams gerokai padaugėjo. O darbo užmokestis nepasikeitė. Tačiau,

jei norime gauti valstybės finansavimą, turime susitaikyti su tokia padėtimi. Svarbiausia yra tai, kad šios lėšos panaudotos mūsų bendruomenės labui.

„M. Ž“ Atsiradus naujai finansavimo tvarkai, tikėtasi, kad pirmujų finansinių įplaukų programų vykdymo laukti iki balandžio mėnesio. Ar taip ir bus?

S. A. 2012 metais vilniečiai pirmujų atlyginimų laukė iki gegužės vidurio. Jau daugelį metų sausis ir vasaris mūsų organizacijoje - be pinigų. Finansavimas prasideda nuo kovo. Su tokia situacija esame susitaikę. Yra biudžeto sandaros įstatymas, yra tvarka, kurios prisilaikant šie pinigai gali būti naudojami. Tik po eilės biurokratinių sprendimų galiama daryti finansinius pavedimus. Mes, kaip nevyriausybinė organizacija, vieni kitiems bandome šiek tiek padėti. Finansuojama veikla didžiaja dalimi vykdoma per mūsų steigtas viešąsias įstaigas. Jų darbas negali sustoti. Todėl konkretios įstaigos veikla pradžioje finansuojama iš jos sukauptų ūkinės veiklos lėšų, o jau vėliau, gavus lėšas, viskas - savo vietose. Tačiau taip neturėtų būti. Neigaliųjų reikalų departamento apie tai kalbėjome ne kartą. Jei savivaldybė yra ligoninės steigėja, tai visi supranta, kad sausio mėnesį bent jau 1/12 turėto praėjusių metų biudžeto jai reikia duoti. O kodėl projektus įgyvendinantys darbuotojai pinigus turi gauti birželio mėnesį? Su mumis galėtų būti elgiamasi analogiškai. Tačiau reikia pakeisti keletą įstatymų. Mes, kaip nevyriausybinė organizacija, šiuo klausimu galime rodyti tik iniciatyvą. Tieki mūsų ministerija, tiek ir departamento išklauso nuogastavimų, pasiguodžiaame vieni kitiems, tačiau pokyčių jokių nėra.

„M. Ž“ Jau keleri metai Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga vykdė naujų narių socialinę reabilitaciją. Tikėtasi, kad šią veiklą, įsitikinus nauja, perims kuri nors valstybinė institucija. Ar neregių reabilitacija - vis dar pačių neregių reikalias?

S. A. Jau yra patvirtinta 2013-2019 metų nacionalinė žmonių su negalia socialinės integracijos programa. Programos įgyvendinimo priemonių planas dar nepatvirtintas. Naujoji valdžia planą baigia peržiūrėti iš naujo. Jame yra numatyta žmonių su regos negalia mobilumo ugdymo priemonė. Tokia priemonė buvo ir ankstesnėse programose. Ji padės per dvejus metus reabilituoti per keturiusdešimt aklųjų ir silpnaregių. Bet tai yra mūsų organizacijos iniciatyva. Mūsų noras yra toks, kad socialinės reabilitacijos sistema būtų įteisinta atskiru dokumentu. Jau yra patvirtinta Vyriausybės nauja programa. Jai įgyvendinti taip pat yra rengiamas priemonių pla-

nas. Viena šio plano strateginių priemonių, pažymėta 113 numeriu, yra įsipareigojimas visapusiškai įgyvendinti Neigaliųjų teisių konvenciją. Vienas iš strateginių uždaviniių ir turėtų būti socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros, socialinės reabilitacijos paslaugų plėtros strateginis matymas. Bandysime į šį dokumentą įrašyti ir savo nuostatas. Ar pasiseks - pamatysime. Jei nepavyks šios veiklos vykdyti valstybės mastu, tai vykdysime savarankiškai. Yra labai svarbu, kad bent dviečimčiai žmonių per metus suteikiame viltį, grąžiname į aktyvesnį gyvenimą. Manau, kad tai ir yra mūsų organizacijos misija. Todėl šį darbą tęsime.

Prieš Naujuosius metus buvome susitikę su Valakupių reabilitacijos centro Vilniuje vadovais. Reikia pasidžiaugti, kad šiame centre baigama paruošti aklujų ir silpnaregių kompiuterinio raštingumo programa. Tikimės, kad ji aprobuota bus šių metų pavasarį. Vadinas, Valakupių reabilitacijos centre mūsų žmonės įgis kompiuterinio raštingumo. Manoma, kad ši programa apims 6-8 savaičių mokymosi kursą.

„M. Ž.“ Kiek žmonių per metus galės pasinaudoti šia programa?

S. A. Manau, kad pasinaudos 30-40 žmonių. Vienu metu kursuose, galvoju, galės mokytis apie dešimt žmonių.

„M. Ž.“ Ar 2013-2019 programoje yra esminiu nuostatu, kurios iš esmės pakeistų aklujų ir silpnaregių gyvenimą?

S. A. Labai svarbus yra Neigaliųjų reikalų tarybos statuso klausimas. Dabartinė taryba su dabartiniuojamais - pasišaipymas iš pačios tarybos. Netgi į patariamajį jos balsą nereaguojama. Tai galiu pakartoti bet kur ir bet kada. Visa tai - buvusių valdžios paveldas. Ji nieko nesiklausė, nes manė viską žinanti pati. Todėl pirmiausia reikia kalbėti apie Neigaliųjų reikalų tarybą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Labai svarbu kalbėti ir apie Neigaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimą, ypač apie jos 33 straipsnį, kuriame rašoma apie stebėseną, kontrolę. Visi šie dalykai reglamentuoti Vyriausybės 2010 metų gruodžio 8 dienos nutarimu. Daug kalbėta, kad susidariusi padėtis mūsų netenkina. Visi su tuo sutinka, tačiau niekas nesikeičia. Nei konvencijos įgyvendinimo kontrolės, nei stebėsenos, nei tuos darbus atliekančios institucijos nėra.

Pačioje programoje liko daug nuostatų, neįgyvendintų ankstesnėje programoje. Čia ir Lietuvos aklujų ir silpnaregių ugdymo centro funkcijų peržiūrėjimas. Švietimo ir mokslo ministerija šio darbo nejiveikė, nors aš pats tris kartus apie tai kalbėjau su buvusiu ministru. Pats centras iniciatyvos nerodo. Matyt, jiems atrodo, kad viskas yra gerai. Lietuvos aklujų ir silpnaregių sajungai taip neatrodo.

Programoje buvo ir integruotai besimokančių vai-

ky sportinis ugdymas. Čia taip pat nieko nepadaryta. Yra ir daugiau į naują programą būtinų perkelti dalykų.

Svarbus naujosios programos punktas - naujos kartos lietuviško kalbos sintezatoriaus sukūrimas. Mano įsitikinimu, be naujų technologijų, be naujo kalbos sintezatoriaus žmonių su regos negalia informacinė atskirtis tik didės. Prie Susisiekimo ministerijos yra sudaryta Informacinių visuomenės plėtros komiteto kuruojama grupė. Ji rengia programą. Pateikėme visus reikalingus dokumentus. Tikimės, kad kalbos sintezatoriaus sukūrimas bus įtrauktas į šią programą. Ji bus pradėta įgyvendinti nuo 2014 metų.

Pasaulinė patirtis liudija: kad neregai neliktu informacinių visuomenės užribyje, jie turi būti mokomi kompiuterinio raštingumo. Technologijos neregiamas yra sukurtos ir pritaikytos. Bèda ta, kad neregai dažnai nesugeba jomis pasinaudoti. Todėl vienas iš mūsų strateginių uždaviniių yra žmones švesti, mokyti, lavinti, ruošti juos darbui su informacinių technologijomis. Žmogui, neturinčiam aukštąjį išsilavinimo, be informacinių technologijų suteikiamų galimybių dirbtį ir užsidirbtį labai problemiška. Tai, ką darėme daugelį metų - siuntėme į darbingumo atkūrimo mokyklas, mokėme sukti varžtelius - yra vakarykštė diena, praeitis. Už lango 2013 - ieji, o ne 1960 - ieji. Dėl vyraujančio žmonių mastymo dažnai koncentruojamės į neperspektyvius dalykus, užuot daugiau dėmesio skyrę tiems dalykams, kurie šiandien kur kas svarbesni.

„M. Ž.“ LASS XXI suvažiavime buvo kalbėta apie respublikinį ir regioninius fondus. Kaip vertinate šį reiškinį?

S. A. 2010 metais LASS suvažiavime priėmėme sprendimą - bus formuojamas respublikinis ir regioniniai fondai. Laikantis suvažiavime priimtos rezoliucijos šie fondai buvo suformuoti ir 2011, ir 2012 metais. Gruodžio 12 dienos LASS centro tarybos posėdyje priėmėme sprendimą juos formuoti ir šiais metais. Tik dar nesutarėme dėl fondo lėšų naudojimo tvarkos. Prie šio klausimo grësime artimiausiai posėdyje. Viską nuspindžiame metų pradžioje, nes galime įvertinti praėjusių metų rezultatus ir gautas lėšas. Respublikinis fondas formuojamas iš viešųjų įstaigų „LASS respublikinis centras“ ir „Pamerių biurų centras“ gaunamų lėšų. Nuo per metus gautų pajamų atskaitę 15 procentų žinome fondo dydį. O tada galvojame apie jo panaudojimą.

Apie regioninius fondus galėtų kalbėti patys regionai. Tai nėra mano, kaip LASS pirmininko, kompetencija. Juos administruoja LASS regionų centrai. Jie ir sprendžia, kaip fondų lėšas panaudoti. Respublikinių fondų administruoja LASS respublikinis centras. Fondas visiškai išnaudotas nebus. Iš jo 40 tūkstančių litų atidéjome Prano Daunio paminklui. Jei lėšų liks, LASS centro taryboje tarsimės, kaip

jas panaudoti. Beje, tiek 2011, tiek ir 2012 metais visas gautas paraiškas svarstėme taryboje. Beveik visas jas patenkinome. Viena kita paraiška atmesta, nes neatitiko fondo reikalavimų.

„M. Ž“ 2011 metus apibendrindamas džiaugėtės sėkminga LASS institucijų vadovų kaita. O ką galite pasakyti praėjusiems pasibaigus?

S. A. 2011 metais pasikeitimai vyko Klaipėdoje. 2012 metų rugpjūčio mėnesį paskyrėme naują UAB „Regplasta“ direktorių. Mindaugas Nevardauskas stengiasi, tačiau pradėjus darbą paaiškėjo daug naujų aplinkybių. Kauniečių įmonės situacija yra kur kas sudėtingesnė, nei buvo klaipėdiečių. Beje, 2012 metais mažėjo parama socialinėms įmonėms. Sumažintos išmokos asistentams. Tai ypač skaudžiai pajuto sunkiai besiverčiančios įmonės, tarp jų ir „Regplasta“.

„M. Ž.“ O kaip gyvena kitos mūsų įmonės?

S. A. Lyderiauja vilniečiai. Klaipėdiečiai ir šiauliečiai yra viduryje. Sudėtinga situacija Kaune. Jei finansavimo galimybės nesikeis, tai galima tikėtis, kad trys pirmosios įmonės turėtų dirbti sėkmingai. O kauniečių padėtis man kelia didelį nerimą. Per daug jau joje sudėtinga situacija..

„M. Ž.“ Atėjo naujas vadovas - ši įmonė ir toliau grimzta ar situacija pagerėjo?

S. A. Pagrindinė bėda - apyvartinių lėšų stygius. Be to, dar yra senos skolos. Atsiranda ir naujų skolų. Šias bėdas išsprendus būtų galima judėti į priekį. Tačiau, kaip jau sakiau, labai svarbi yra ir paramos socialinėms įmonėms programa. Vasario mėnesį baigiasi iš Europos Sajungos gaunami pinigai socialinėms įmonėms remti. Ar tokio pat dydžio lėšų ras mūsų valstybė - neaišku.

„M. Ž.“ LASS centro taryba daug dėmesio skyrė mūsų organizacijos turtui įvertinti. Ar jau įvertinta esama padėtis?

S. A. Suvažiavime buvome nutarę tai padaryti. Kiekvienas mūsų organizacijos regionas peržiūrėjo turimą turą ir pateikė pasiūlymų, kaip jį pertvarstyti. Šiaulių numatyta parduoti porą objektų. Iki šiol tai dar nepadaryta, nes nesutvarkyti dokumentai. Kauniečiai Šakiuose pardavė rajono filialo ne-naudotas patalpas. Taip pat parduotos Ukmergeje LASS priklausiusios patalpos, kuriose kažkada buvo įsikūrusi parduotuvė. Šilutėje esančių patalpų ne-pardavėme dėl teisinių problemų. Dokumentai su-tvarkyti, tačiau dar neparduotos buvusios LAB Klaipėdos filialo patalpos. Jos labai apleistos. Toje vietoje vertinga po pastatų esanti žemė, tačiau tinkamas pirkėjas nerastas. Kaune buvo nutarta parduoti dalį rūsio, bet nesutarus dėl kainos su pirkėju šis objektas taip pat liko neparduotas. Daugiau pasiūlymų parduoti nekilnojamaji turą neturime.

„M. Ž.“ O kokia iš parduodamo turto nauda mūsų organizacijai?

S. A. Realiai dabar pardavę yra tik vilniečiai ir kau-

niečiai. Iš 36 tūkstančių, gautų Ukmergeje, 10 tūkstančių 800 litų paskirta Vilniaus Vilkpėdės bendruomenės socialinių paslaugų centru koncertų salei remontuoti. Kiti pinigai įmonėje „Liregus“. Kaune dalis pinigų, gautų už parduotą butą Šakiuose, bus panaudota Kauno aklujų ir silpnaregių centru remontuoti. Kita dalis atiteko Kauno ir Marijampolės regionų aklujų centrui.

„M. Ž.“ Kaip galėtume įvertinti savo padėti? Ar mes, kaip organizacija, laikomės gerai? Jei ne, tai ką turėtume nuveikti?

S. A. Vertinimas priklauso nuo to, ką su kuo lyginsime. Jei lygintume su Lietuvos nepriklasomybės pradžia, tai pokyčiai esminiai. Perėjome nuo socialininės planinės ekonomikos į rinkos ekonominę. Mes sugebėjome - tiesa, būta nedidelių praradimų - ši laiką išlikti. Realiai praradome tik įmonę Panevėžyje. O turėta LASS struktūra liko. Liko mūsų įmonės, regioniniai centralai, rajonų filialai. Biblioteką ir chorą perdavėme valstybei. Jie toliau gyvuoja.

Jei lyginsimės su kaimynais, tai tiek latviai, tiek estai, kaip visuomeninės organizacijos, yra praradę nepalyginamai daugiau. Tačiau jie yra kur kas daugiau pasiekę - savo poreikių tenkinimą perdavę valstybei. Tai pasakytina apie socialinę, profesinę reabilitaciją, švietimą. Todėl kartais jie jaučiasi tvirtčiau. Jų valstybės yra nuveikusios daugiau.

„M. Ž.“ O jei omenyje turėsime tik kelerius metus?

S. A. Jei iki 2008 metų Nacionalinės socialinės integracijos programa mums buvo milžiniškas ramsčis (renginiai, leidyba, išvykos, parodos ir kita), tai nuo tų metų kaip kritome, taip ir negalime niekaip atsigauti. Dabartinis finansavimas - ne parama, tai ubagui lazda. Man nesuvokiamai tai, kad valstybė kalba apie kopimą iš duobės, o mes tokio pokyčio visiškai nejaučiame. Biurokratėjame masiškai, biurokratinį aparatą užsiauginome milžinišką, struktūrų pristeigta daug, o žmogui tikrai nėra geriau. Daugiau painiavos, neaiškumo, įvairiausią derinimų, rezultatas prastėja. Tai pasakytina ne tik apie neįgaliųjų asociacijų vykdomas programas.

„M. Ž.“ Nors mintys ne itin linksmos, vis dėlto ko palinkėtumėte mūsų organizacijos nariams 2013 metais?

S. A. Nuotaika nėra nelinksma. Tiesiog tokia realybė. Reikėtų patiemis sau palinkėti stiprybės. Ne-pasiduokime pesimizmui, ieškokime sprendimų. O galimybų tikrai turime. Gal kartais reikia mažiau pasikliauti valstybės institucijų pagalba ir imti reikalą į savo rankas. Mes kartais nepanaudojame savo resursų. Dažnai būna taip: nieko nedarai - esi baromas, kad nieko nedarai, kažko imiesi - būtinai įtars, kad darai ne taip. Reikėtų daugiau pasitikėti vieniems kitais. Tikiu, kad LASS pakanka patirties ir išminties.

„M. Ž.“ Ačiū už pokalbij.

2012 m. gruodžio 12 d. Vilniuje vyko LASS centro tarybos posėdis, kuriame dalyvavo vienuolika iš keturiolikos LASS centro tarybos narių bei kviestiniai asmenys.

Posėdžio pradžioje LASS respublikinio centro vyriausioji specialistė Audronė Jozénaitė trupai pateikė informaciją apie Bankoje įvykusį 8-ąjį Pasaulio aklųj suvažiavimą. Kartu su suvažiavimu buvo organizuojama ir švietimo konferencija. Šiais metais suvažiavime dalyvavo daugiau nei 1000 žmonių, renginyje talkino apie 400 savanorių. Suvažiavime buvo svarstomi klausimai apie Jungtinė Tautų konvenciją, sveikatos apsaugą, silpnaregystės prevenciją, pateiktos įvairios ataskaitos, priimta 11 rezoliucijų, vyko prezidento bei sekretorių rinkimai.

Pateikta LASS kultūros reikalų ir viešųjų ryšių komisijos posėdžio, kuris vyko 2012 m. lapkričio 7 d., apžvalga. Diskutuota apie neigaliuosiems skirtus leidinius, jų prieinamumą, aktualumą, skaitytojų skaičių bei neigaliuosiems aktualios informacijos sklaidos galimybę per visuotinę spaudą ir kitas viešojo informavimo priemones.

Zurnalo „Mūsų žodis“ vyriausiasis redak-

torius Vytautas Gendvilas išsamiai pristatė žurnalo specifiką, jo pri-

einamumą, tiražo mažejimo priežastis. Posėdžio dalyviai siūlė formuoti žurnalo turinį taip,

kad jis domintų visus aklųj ir silpnaregių bendruomenės narius, rekomendavo rengti skaitytojų konfe-

rencijas bei susitikimus su LASS rajonų filialų žmonėmis, organizuoti anketines apklausas. Posėdžio dalyviai taip pat supažindinti su numatytais ak-

tualiausiais 2013 m. sociokultūrinės veiklos projektais. Apsvarstyta naujas

Aklųj ir silpnaregių muzikos atlikėjų bei kompozitorų kūrybos konkursų nuostatų projektas.

Pateikta informacija apie LASS turto ir ūkio reikalų komisijos posėdį, vykusį 2012 m. lapkričio 28 d. LASS turto ir ūkio reikalų komisijos nariai lankėsi Šventojoje (Palangos sav.), čia apžiūrėjo Klaipėdos ir Telšių regionų aklųj centrui priklausantių poilsio namų „Spindulys“ patalpas, įvertino būklę. Po to Klaipėdoje vyko LASS turto ir ūkio reikalų komisijos posėdis. Pirmiausia posėdžio dalyviai, lydimi UAB „Regsed“ direktorių Kristinos Zibalienės bei Klaipėdos ir Telšių regionų aklųj centro direktorių Dainos Vitkau-

skienės, apėjo jų vadovaujamų organizacijų patalpas. Po patalpų apžiūros pereita prie darbotvarkės klausimų. Aptartas klausimas dėl poilsio namų „Spindulys“ tolesnio eksplloatavimo. Pateikta informacija apie 2012 m. III ketvirčio LASS įmonių ir įstaigų ūkinės-finansinės veiklos rezultatus. LASS gamybos įmonės 2012 m. III ketvirtį gavo 4,69 mln. Lt (praėjusių metų tą patį laikotarpij 3,80 mln. Lt) pajamų. Iš šios sumos už pagamintą ir parduotą produkciją gauta 4,36 mln. Lt (2011 m. III ketv. - 3,49 mln. Lt). 2012 m. III ketvirtį trys LASS gamybos įmonės dirbo pelningai (UAB „Liregus“ pelnas - 210,2 tūkst. Lt, UAB „Regsed“ - 51,3 tūkst. Lt, VšĮ „Akssida“ - 47,9 tūkst. Lt), o UAB „Regplasta“ patyrė 148,3 tūkst. Lt nuostolį. Bendras visų įmonių veiklos rezultatas - 161,1 tūkst. Lt pelnas (2011 m. III ketvirtį šis rodiklis siekė 181,4 tūkst. Lt). LASS įstaigos per 2012 m. III ketvirtį gavo 931,4 tūkst. Lt pajamų. Kaip ir ankstesniais laikotarpiais didžiąją visų pajamų dalį (87,7 proc.) sudarė patalpų nuomas pajamos. Posėdžio dalyviai aktiniai diskutavo LASS turimo nekilnojamajo turto eksplloatavimo, tolesnio panaudojimo tvarkos bei šio turto teisinės registracijos klausimais. Aptartas LASS revizijos komisijos raštas Nr.RK-19 „Dėl informacijos apie nekilnojamajį turą“.

Toliau LASS centro tarybos posėdyje apsvarstyta bei priartata UAB „Regplasta“ ir UAB „Regsed“ prašymams dėl finansinės paramos bei gautoms paraiškoms į LASS respublikinį fondą - Kauno ir Marijampolės regionų aklųj centro paraiškai „Susitikimai“, Klaipėdos ir Telšių regionų aklųj centro pa-

raiškai „Informacinių technologijų įsisavinimas“, Panevėžio ir Utenos regionų aklųj centro paraiškai „Socialinės reabilitacijos paslaugų regėjimo neigaliuosiems Molėtų bendruomenėje teikimas“, Lietuvos aklųj bibliotekos paraiškai „Lietuvos aklųj švietimui - 85: parodos rengimas“ bei Katalikiškajam Prano Daunio fondui dėl paminklo statybos. Priimtas nutarimas dėl 2013 metų paskelbimo „Aklųj švietimo metais“. Numatyta tai progai planuojamų renginių programa, patvirtinti naujai išrinkti LASS filialų pirminkai Mažeikiuose, Sakuose, Anykščiuose, Biržuose ir Panevėžyje, aptarti kiti einamieji klausimai.

INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ IŠŠŪKIAI

Praėjusių metų spalio mén. Madride (Ispanija) vyko Europos aklųjų sajungos (EAS) technologijų ir informacijos prieinamumo komisijos posėdis. Lietuvai šioje komisijoje atstovauja LASS narys, vienas labiausiai patyrusių neregų kompiuterinių technologijų žinovų Karolis Verbliugevičius. Nors nuo šio posėdžio praėjo daugiau nei trys mėnesiai ir jau suspėjome ižengti į 2013 metus, keltos problemos lieka ir liks aktualios dar ilgai. Tad K. Verbliugevičių paprašėme išsamiau papasakoti, su kokiais informacinių technologijų iššūkiais neregai Europoje susiduria šiuo metu ir kokius renkasi jų sprendimo būdus.

Svarbiausias šiuo metu akliesiems iškylančias informacinių technologijų problemas galiama suskirstyti į penkias kategorijas. Visos posėdyje sulaukė mažesnio ar didesnio dėmesio, visos jos aktualios ir Lietuvos neregiamams.

Pirmai - tai interneto svetainių prieinamumas neįgaliesiems. Ypatingas dėmesys buvo skirtas bankų, biudžetinių įstaigų interneto svetainėms bei socialiniams tinklams, pavyzdžiui, „Facebook'ui“. Prieita prie nuomonės, kad būtina sukurti vaizdo klipą svetaines programuojančiams asmenims, kur būtų demonstruojamos dažniausiai pasitaikančios prieinamumo neįgaliesiems problemos ir jų sprendimo būdai.

Antroji kategorija - neįgaliesiems pritaikytos elektroninės knygos. Šios problemos svarstymo iniciatoriai buvo komisijos nariai iš Jungtinės Karalystės Karališkojo nacionalinio aklųjų instituto (RNIB). Jie pasidalijo informacija apie RNIB bibliotekos artimiausio laikotarpio strategiją. RNIB nusprendė pereiti nuo knygų spausdinimo brailio raštu prie elektroninių knygų skaitymo elektroniniais prietaisais, pvz., brailio eilutėmis, DAISY grotuvais. Tokio sprendimo priežastis - didelės išlaidos popierinėms knygoms leisti bei saugoti bibliotekos patalpose - tokios knygos užima labai daug vietos.

Trečioji sritis, kurioje neregiamams iškyla daug problemų, - mobiliųjų įrenginių prieinamumas. Nuspresta orientuotis į įrenginius, kuriuose jidiegti „Android“ operacinė sistema. Tai daugiausia išmanieji telefonai. Taip pat dėmesys buvo skirtas ir labai paprastiems mobiliesiems telefonams, kurie ypač reikalingi asmenims, nesinaudojantiems daugeliu išmaniujuų telefonų siūlomų funkcijų, o patį įrenginį naudojantiems tik skambinti ir atslieti.

Ketvirta - viešose vietose esančių įrenginių prieinamumas neįgaliesiems. Diskutuota apie ga-

limybes naudotis bilietus parduodančiais terminalais (traukinių, metro ir kt.) bei bankomatais. Tai labai opačiai problema net ir stipriausiose Europos valstybėse (Anglija, Ispanija, Vokietija). Ispanijoje vykdomas projektas, kurio metu yra pritaikomi bankomatai - į juos įdiegiamos sintetinės kalbos, yra asmens prieinamumo poreikių identifikavimo funkcija. Svarbiausia problema - skirtinti įrenginių gamintojai turi skirtintas technines bei finansines galimybes į savo įrenginius įdiegti papildomų funkcijų.

Penktoji sritis - skaitmeninės televizijos prieinamumas. Paskutinės šios srities naujienos, kad specialius priedėliams skirtus priedus su ekranu skaitymo programa bei sintetinės kalbos funkcija televizorių gamintojai pradėjo integruoti į naujausius televizorių modelius. Toliausiai nėjusi šia kryptimi šiandien yra „Panasonic“ kompanija, kuri į savo gaminamus modelius diegia šią programinę įrangą su galimybe pasirinkti kalbą. Gaila, bet lietuvių kalbos greitai dar nebūs, nes iki šiol neturime geros kokybės sintetinio balso programinės įrangos. Antra kompanija, gaminanti televizorius ir skirianti dėmesį prieinamumui, yra „Philips“, tačiau ji kol kas dirba tik Ispanijos ir Anglijos rinkoms.

Keletas žodžių apie pačią EAS technologijų ir informacijos prieinamumo komisiją. Didžioji komisijos darbo dalis - narių bendravimas, keitimasis nuomonėmis - vyksta nuotoliniu būdu, kartą per du mėnesius rengiamos nuotolinės konferencijos. Kartą per metus komisijos nariai renkasi į posėdį ir apie iškylančias problemas, jų sprendimo būdus diskutuoja gyvai. Esame ekspertų grupė, teikianti siūlymus ir rekomendacijas, kaip ir ką reikėtų daryti, kad informaciė aplinka regėjimo negalią turintiems žmonėms taptų kuo prieinamesnė ir draugiškesnė. Mūsų rekomendacijos keliauja į Europos aklųjų sąjungą, iš ten - į Europos neįgalųjų forumą ir ES institucijas. Pavartę įvairius teisės aktus pamatysime, kad juose skiriama dėmesio, kai kada net nemažai, informacinei aplinkai ir informaciniems technologijoms, skirtoms negalią turintiems žmonėms, pritaikyti. Tačiau visi ar beveik visi tokie teisės aktai dažniausiai yra tik rekomendacinių, todėl tiek valstybinės įstaigos, tiek verslo struktūros gali į juos atsižvelgti arba neatsižvelgti, jų nuostatų laikytis tik iš dalies arba nesilaikyti visai. Tieki mūsų, kaip komisijos, tiek ir EAS tikslas, kad iki 2015 m. daugelis tokų dokumentų taptų privilomais teisės aktais, kurių turėtų būti visuotinai laikomasi.

VIRTUALU, PATOGU, NEPASIEKIAMA

Praėjusių metų pabaigoje Lietuvos aklųjų biblioteka (LAB) penkiuose didžiuosiuose miestuose surengė skaitytojų konferencijas. Beveik visose jose daugiausia diskusijų - klausimų, priekaištų, pageidavimų - sulaukė naujausias LAB produktas - virtuali biblioteka „Elvis“. Ši aplinkybė lémė ir pokalbio temą, ir jo pašnekovą. Apie virtualią biblioteką „Elvis“ ir kitus su neregių kompiuteriniu raštingumu susijusius dalykus „Mūsų žodžio“ žurnalistas Alvydas Valenta kalbasi su LAB skaitmeninių paslaugų ir leidybos centro vadovu **Arvydu Juchna**.

A.V. Per skaitytojų konferencijas „Elvis“ sulaukė daugiausia dėmesio ir, atrodo, čia kyla daugiausia problemų.

A.J. Nežinau, ar tai galima būtų vadinti problemomis. Šiaip ar taip, „Elvis“ skaitytojų buvo linksniuojama dažnai. Lietuvos aklųjų biblioteka praėjusiais metais baigė vykdyti dvejų su puose metų trukmės projekta, sukurtą virtuali biblioteką „Elvis“: ji veikia, skaitytojai ja naudojasi, jiems kyla klausimų. Daugiausia klausimų kilo, matyt, todėl, kad tą pačią informaciją visi suprantame skirtingai. Žmonės, ypač vyresnio amžiaus, pamanė, kad atsirado nauja aklųjų biblioteka, kad senoji užsidarys ir pan. Teko aiškinti, kad biblioteka tokia, kokią jie pažsta ir kokia naudojasi, niekur nedingo, kad virtuali biblioteka yra papildoma galimybė ir papildoma paslauga, o žmonės gali ja naudotis arba nesinaudoti. Tie, kurie atrado virtualią biblioteką ir pradėjo ja naudotis, jau įvertino jos galimybes.

A.V. Prie jaunesnių virtualios bibliotekos vartotojų dar grižime. Dabar kiek ilgiau stabtelėkime prie vyresniųjų. Ką po įvykusių skaitytojų konferencijų galėtumėte pasakyti apie juos ir jiems?

A.J. Vyresnio amžiaus žmonių kompiuterinis raštingumas prastesnis. Nustebina tik vienas kitas žmogus. Turime vartotojų, kuriems daugiau nei septyniasdešimt, tačiau bendra situacija tokia, kad daugelis šio amžiaus skaitytojų kompiuterinių žinių néra igiję. Iš jų ir gaudavome daugiausia strėlių, kad statome namą ne nuo pamatų, o nuo stogo. Sutinku, kad yra daug problemų, kad žmonės, baigę vidurinės mokyklos iki 1990 metų, tokį žinių tiesiog negalėjo

gauti. Tačiau nesutikčiau su tuo, kad apskritai nėra galimybų išmokti ar bent pramokti dirbtį su kompiuteriu, suprasti, kas apskritai yra informacinės technologijos ir kaip jos veikia. Prieš keletą metų kompiuterinio raštingumo mokytis galimybės sudarytos Vilniaus Vilkpédės bendruomenės socialinių paslaugų centre. Kiek žinau, šia kryptimi rimtai dirbama Klaipėdoje, yra atveju, kai norinčius pramokti kompiuterinio raštingumo pamoko Lietuvos aklųjų bibliotekos darbuotojai. Kol kas, atrodo, prasčiausia padėtis yra Šiauliouose: žmonės nusivylę, nėra kas moko, trūksta pinigų mokytojams. Kodėl tų pessimistinių nuotaikų daugiausia Šiauliouose, matyt, būtų atskira kalba.

A.V. Vis dėlto susidaro įspūdis, kad dalis tiesos tuose priekaištuose yra. Taip, tie, kuri labai nori, išmoksta, bet sistemos neturiame. Pačios informacinės technologijos nuolat tobulėja ar bent jau keičiasi: vieną „Jaws“ ar „Mobile speak“ versiją keičia kita, atsiranda galimybė instaliuotis įvairius skirtingu kalbų balsus, bet kartu kyla ir programinės įrangos suderinamumo problemos. Nekalbu jau apie tai, kad nuolat atnaujinamos, perkuria mos tos pačios interneto svetainės. Jeigu vakar po svetainę su „Jaws“ galėjai laisvai naršyti, tai dar nereiškia, kad tai galési daryti rytoj. Atdarai vieną rytą tokią svetainę ir nesupranti: tavo kompiuteris nesusikalba su internetu, tu pats - su kompiuteriu. Todėl nepatyrusiam vartotojui susigaudyti, kas yra

kas, dažnai būna iš tikrujų nelengva. Todėl, mano galva, kiekviename iš penkių didžiuju miestų turėtų būti bent vienas žmogus, išmanantis apie naujausias „Jaws“ ar „Mobile speak“ versijas, sekantis informacinių technologijų naujojes ir galintis kvalifikuotai konsultuoti kitus neregius. Kaip tai padaryti, per darbo biržas ar dar kaip kitaip, nežinau, bet vienokią ar kitokią sistemą ir konsultantų ar specialistų tinklą turėtume sukurti kuo grečiau.

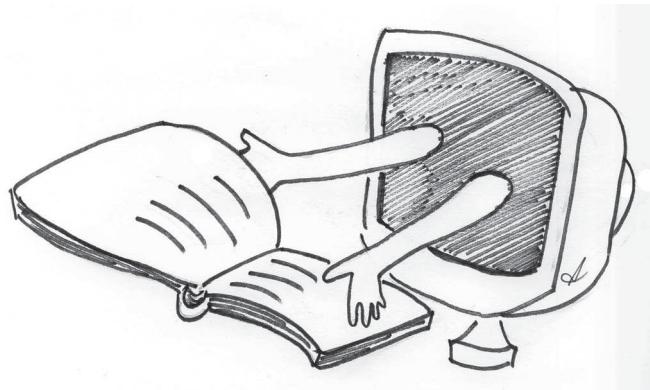
A.J. LAB gali žmones pamokyti (ne vieną tokį atvejį žinau pats), surengti kursus apie naujodimąsi virtualia biblioteka, padėti prie jos prisijungti, bet nuolat rengti kompiuterinio raštingumo kursus, sekti programinės įrangos naujoves, manau, ne bibliotekos paskirtis. Tai turėtų būti kitų struktūrų darbas.

A.V. Jaunesniems žmonėms klausimų dėl virtualios bibliotekos tikslingo paprastai nekyla, bet jie turi nemažai klausimų ar prie kaištų dėl prisijungimo prie šios bibliotekos. Kodėl kelias prisijungti pasirinktas toks, o ne kitoks, kodėl jungiamasi per elektroninės bankininkystės sistemą ir pan.?

A.J. Per visą laiką, kol vyko kūrimo darbai, virtuali biblioteka, kiek įmanoma, buvo testuojama. Mūsų manymu, svetainę padarėme tikrai patogią, lengvai valdomą. Žmonės, turintys bent elementarius kompiuterio naudojimo įgūdžius, šį mano teiginj patvirtina: gali knygą klausyti, parsisiuisti į savo kompiuterį, persikelti į kitą skaitymo įrenginį. Šioje vietoje didelių problemų nėra. Su pačiu prisijungimu yra kiek kitaip. Projeketas finansuotas Europos Sąjungos struktūrinų fondų lėšomis, todėl turime laikytis jų reikalavimų. Vienas iš reikalavimų - ES finansuoja projektą, mes kuriame virtualią biblioteką, bet prisijungdami naudojamės VALISIS sistemos. VALISIS yra sutrumpinimas, iššifruojamas taip: viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo sistema. Kalbant prasčiau, tai elektroninių valdžios vartų portala, sukurtas, kad Lietuvos Respublikos piliečiai turėtų galimybę vienoje vietoje susirasti ir pasinaudoti pageidaujamomis viešosiomis paslaugomis bei gauti dominančią viešąją informaciją. Portalo naudotojas čia gali rasti elektroniniu būdu teikiamų paslaugų, skirtų gyventojams ir verslui, sąrašą bei internetines nuorodas, nukreipiančias į institucijų ar įstaigų tinklapius gauti informaciją apie viešąias administracines paslaugas. Čia randame nuorodą ir į virtualią biblioteką „Elvis“. Prie jos galima prisijungti keliais būdais. Mums būtų prieinamiausias prisijungi-

mas per elektroninės bankininkystės sistemą. Daugelis neregių ir silpnaregių tokia bankininkyste naudojasi ir kasdieniniame gyvenime. Tai gi problemų lyg ir neturėtų kilti. Tačiau nemažai nusivylusių žmonių, kad elektronine bankininkyste jie verčiami naudotis, kad jungdamiesi prie virtualios bibliotekos bijo prarasti savo pinigus ir pan. Tokiems žmonėms galima būtų pasiūlyti jungtis prie sistemos su asmens tapatybės kortele. Kortelė neregiamams išduodama nemokamai - čia papildomų investicijų nereikia. Žmogui tereikėtų nusipirkti šių kortelių skaitytuva arba kompiuterio klaviatūrą su kortelių skaitymo funkcija. Kortelių skaitytuvas kainuoja apie 70 Lt, klaviatūra - maždaug apie 100 Lt. Tai būtų vienintelė investicija, kuri pareikalautų paties žmogaus lėšų. Programinė įranga, skirta kortelėms ir skaitytuvams suderinti, yra nemokama, minimalius kompiuterinio raštingumo įgūdžius turintis žmogus gali ją parsisiusti, išsidiegti ir naudotis. Tačiau, kai pradedame jungtis, pamatome, kad čia ne viskas gerai - „Jaws“ programa neskaito ekrane esančios informacijos. Kaip visada būna panašiais atvejais, kaltų nėra, reikalingą programinę įrangą sukūrė užsienio kompanija, projektas baigėsi, ji veikė, atitiko keliamus reikalavimus, o apie neregius niekas negalvojo. Mano žiniomis, keletas neregų šiuo prisijungimo būdu jau naudojasi. Galimybė yra, bet reikia šiek tiek geresnių nei elementarios kompiuterinio raštingumo žinių. Reikia keletą veiksmų padaryti intuityviai, nematant ekrano ir negirdint tame rodomas informacijos. Žmonės bando patys rašyti specialias nedideles programėles, bando šią kliūtį įveikti, bet, objektyviai žiūrint, tai saviveikla ir šis prisijungimo būdas tikrai ne visiems.

A.V. Tai, kad galime anaiptol ne tiek, kiek regintieji, kad kai kuriuos dalykus pasiekiamo ne eidami tiesiai, bet „aplinkiniais keliais“, kad neretai, užuot naudojėsi regejimu, turime pasitelkti intuiciją, daugelio neregų ne-

stebina ir nenustebins. Tačiau šiuo konkrečiu atveju panašia „filosofija“ nereikėtų vadovautis: nuolat kalbame apie lygias galimybes, visokias tarptautines konvencijas, valstybė nuolat deklaruoja savo pastangas neigalius žmones integruoti į visuomeninį gyvenimą, o negalime, kada norime, pasinaudoti svarbiausiui kiekvieno Lietuvos piliečio dokumentu - asmens tapatybės kortele. Mano galva, tai jau skandalas! Esame prastesni piliečiai negu kiti Lietuvos gyventojai? Ši toje valstybėje turime mažiau teisių ar mažiau pareigų? Grįžtant prie elektroninės valdžios vartų portalu, tai prieš keletą mėnesių pats lengvai, nesukdamas galvos, tenai prisijungdavau. Prieš Naujuosius metus bandau jungtis ir nesuprantu, ar man su galva negerai, ar pačiai svetainei kažkas ne taip. Paaiškėja, kad per tą laiką svetainę sugebėta pakeisti ir pakeisti aklųj nenaudai.

A.J. Egzistuoja taisykles, kurių turėtų laikytis svetainių kūrėjai, kad jos būtų prieinamos negalių turintiems žmonėms. Tačiau svetaines kuria skirtinges įmonės, naudoja skirtinges programavimo kalbas. Sunku pasakyti, kodėl vaikomasi mados ar siekiama didesnio patogumo, bet svetainės keičiamos ir pertvarkomos nuolat. Dažnai jau veikiančiose svetainėse atsiskoma neregiamams tokią reikalingų elementų: sąsajų nuorodų, užrašų po pavadinimais, mygtukais ir pan. Didžiausias paradoksas čia būtų tas, kad privačios struktūros neregiamams sugebėjo padaryti daugiau nei valstybinės. Štai imkime kad ir komercinius bankus - neregiamams jie pasiūlė net kalbančius kodų generatorius. Tuo pat metu néra né vieno mums visiškai prieinamo valstybinės reikšmės prisijungimo būdo.

A.V. Nedelsiant reikia kažką daryti. Tačiau nei viena pati Lietuvos aklųj biblioteka, nei kuris atskiras jos darbuotojas susidariusios situacijos nepakeis. Kas visa tai turėtų ar galėtų pakeisti, nežinau. Bet, manau, kad LASS respublikiniame centre turėtų būti žmogus, tais dalykais besirūpinantis nuolat, juos išmanantis ir profesionaliai bendraujantis su atitinkamomis tarnybomis. Žinoma, dar yra naujoji Neigaliųjų socialinės integracijos programa, Neigaliųjų reikalų departamentas ir galybė kitokių valstybinių bei nevyriausybinių institucijų, tik kažin ar verta patiemis nieko neveikti ir pasikliauti vien jomis?

A.J. Tenka bendrauti su Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Suisiekimo ministerijos žmonėmis. Mano, kaip darbuotojo, „svoris“ néra didelis. Pagaliau aš nežinau, iš ką rei-

kėtų kreiptis. Galbūt kreipiūosi į tokį patį nedaug galintį tarnautoją, kaip ir aš pats. Šis, netampydamas liūto už ūsų, kažką padaro, kažką pajudina, bet tikresnių pokyčių nebūna. Manau, šioje vietoje savo darbą ir savo pastangas su LASS turėtume vienyti. Šie klausimai turėtų būti sprendžiami ne pavienių žmonių. Neregai negali prisijungti ne tik prie „Elvis“, bet ir prie „Sodros“ sistemos, užsiregistravoti pas gydytoją. Nekalbu jau apie Valstybinę mokesčių inspekciją, nes jos svetainėje nelengva susigaudytį net gerai matantiems žmonėms. Taigi, formuluodami problemą, turėtume įvardinti ir kitas valstybines struktūras, prie kurių neregai negali prisijungti. Problema - ne virtuali aklųj biblioteka „Elvis“, problema - neregai ir valstybės vykdoma informacijos aplinkos politika.

A.V. Kokių matytumėte LASS galimybių ieškant išeities iš susidariusios situacijos, kokių sprendimo būdų galėtų būti?

A.J. LASS nebūtinai turi dirbti žmogus, labai gerai išmanantis informacines technologijas. Tačiau turi būti darbuotojas, šiais reikalais besidomintis nuolat, žinantis, su kuo bendrauti ir iš ką kreiptis, galintis greitai suburti vienokius ir kitokius specialistus, jiems tarpininkauti. Reikalingi apvalūs stalai, diskusijos, profesionaliai pateikiamas problemos. Kai kada tie, kurie vykdo informacinių valstybės politiką, tiesiog nežino mūsų poreikių ir mūsų galimybių. Skambinėsi, aiškini, prašai, bet kiekvienas valdininkas - irgi žmogus, tas žmogus dažnai nenori išsišokti, rizikuoti, kažką jausdamas savo atsakomybės ribas padaro, pataiso, bet iš esmės pokyčių nėra. Reikalingi politiniai sprendimai, valstybės ir neigaliųjų interesus ginančios organizacijos bendradarbiavimas.

A.V. Jaučiu, kad prie šių klausimų reikės grįžti dar ne kartą, o pabaigoje stabtelėkime prie skaitytojų pageidavimų, kad informacija apie tai, kaip naudotis virtualia biblioteka „Elvis“, būtų išspausdinta brailio raštu. Ar ketinate tai daryti?

A.J. Brailio raštu tekstas beveik parengtas. Beliko suredagoti ir įrašyti paskutinius pataisymus. Jų nedaug, bet svetainė nuolat tobulinama. Nuo rugpjūčio, kai pradėjo veikti, jau yra keletas pakeitimų, patikslinti kai kurių mygtukų pavadinimai, pavyzdžiui, mygtukas „parsisiųsti pagreitintai“ ar „atsisiųsti pagreitintą“. Tai néra esminiai dalykai ir bendro reikalo jie nekeičia, tačiau norime, kad skaitytojai leidinį gautų su naujausiais svetainės pataisymais, todėl jo renčiamas kiek užtrunka. Tikiuosi, iki vasaros išleisime.

SPORTAS, MOLBERTAS, VIRTUVĖ

Visus mus salyginai galima suskirstyti į dvi grupes: mėgstančius šeimininkauti virtuvėje ir nemėgstančius. Žinoma, virtuvėje daugiau laiko priverstos praleisti moterys. Jeigu gamina vyras, tai labai retai, išimtinėmis progomis. „Mūsų žodžio“ pašnekovas mėgsta gaminti ne tik sau. Jis pasirinko virėjo specialybę. Vaikinui patinka virtuvė, gaminamo maisto kvapas. Nors jis silpnai mato, nei nudegimai, nei įsipjauti pirštai, nei tyškantis karštas aliejus, įvairiausių maisto produktų ruošimas neatbaido jo nuo siekiamo tiksllo. Silpnaregis trokšta būti virėju. Baigės mokslius stengsis įsidarbinti pagal specialybę. Sutaupe pės pinigų svajoja apie nuosavą kavinę.

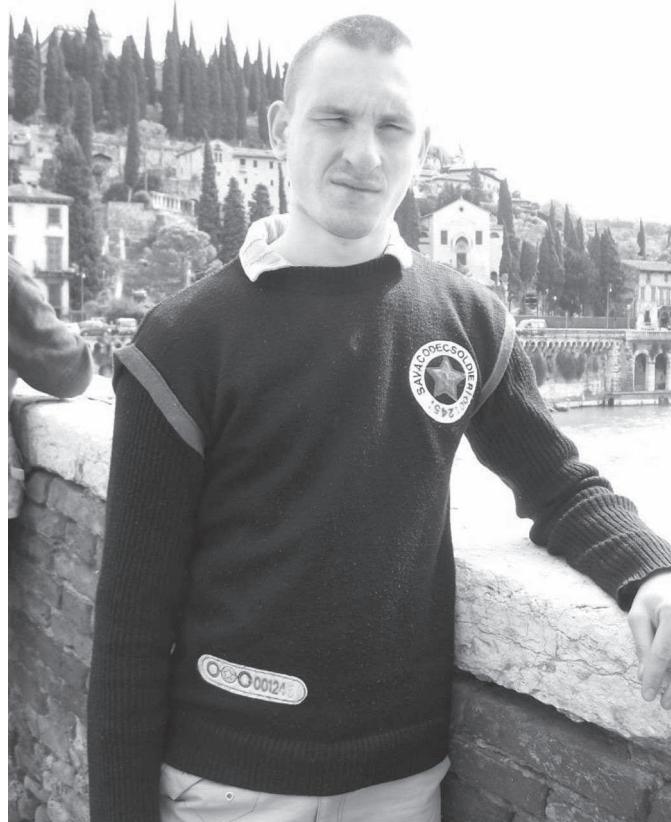
Remigijus Zvilna 2010 metais baigė Lietuvos aklųj ir silpnaregių ugdymo centrą. Mokydamasis mokykloje Remigijus aktyviai sportavo. Dalyvavo įvairose lengvosios atletikos varžybose. Yra iškovojęs kelis bronzinius apdovanojimus. R. Zvilna labiausiai didžiuojasi aukso medaliu, iškovotu tarptautiniame golbolo čempionate, kur dalyvavo jaunuolai iki 18 m., Vengrijoje. Vaikinas, be lengvosios atletikos, iki šiol lanko šoudauno treniruotes. Netgi tapo komandinių šoudauno varžybų nugalėtoju. Be sporto, silpnaregiui patinka piešimas ir, aišku, eksperimentuoti virtuvėje.

„M.Z.“ Tu, kaip silpnaregis, pasirinkai profesiją, kurią tokie žmonės renkasi retai. Gal tavo pasirinkimą nulémė per televiziją rodomas kulinarijos laidos, tarp jų ir projektas „Pragaro virtuvė“?

R.Z. Neslėpsiu, televizijos laidos padarė man nemažą įtaką, kad apsispręščiau. Mane nuo mažens traukė virtuvė. Mégau žiūréti, kaip gaminamas maistas. Ypač troškau jo paragauti. Vėliau savęs klausdavau: ką aš į šį patiekalą dar jidéčiau? Laidas apie kulinariją žiūréjau atidžiai. Aš ne tik žiūréjau, bet po laidos kai ką bandžiau ir pats pasigaminti. Aišku, toli gražu ne viskas pavykdavo. Niekaip negalėdavau nutaikyti ruošiamam patiekalui prieskonii kiekio. Kartais padaugindavau druskos. Taip pamažu pratinausi prie virtuvės bei kulinarijos. Yra dar viena priežastis, paakinusi mane tapti virėju, - tai pomėgis skaniai pavalgysti.

„M.Z.“ Papasakok apie pirmuosius savo žingsnius virtuvėje.

R.Z. Pirmieji bandymai... Tiksliai nepasakyšiu, kada pradėjau gaminti. Žinoma, viskas pradidėjo nuo kiaušinienės ir virtų dešrelės. Žinau, kad pirmaisiais patiekalais nebuvalau patenkin-

tas. Man atrodė: į patiekalą pridėjus daug druskos, pipirų ir kitokių prieskonii jis bus skanesnis. Taip ir dariau. Kažkodėl paruoštas maistas būdavo neskanus. Iki šiol negailiu prieskonii. Vėliau, kai pramokau elementariausią maisto gaminimo pagrindų, naujų patiekalų receptų ieškodavau ir ieškau ne tik receptų knygose, bet ir internete.

„M.Z.“ Tavo pasirinkimas aplinkinių nustebino?

R.Z. Tiesa, baigės mokyklą mėginau rinktis kitą specialybę. Svarsčiau galimybę tapti masažuotoju - kaip daugelis neregių ir silpnaregių. Deja, taikart neįstojau. Tada prisiminiau savo pomėgį ir pasirinkau virėjo specialybę. Apie tai pasakiau savo draugams. Gal jie ir nustebuo. Iki šiol į šį klausimą negaliu atsakyti. Pajuokų nesulaukiau. Jie pritaria mano pasirinkimui. Pagaliau kuris jaunas žmogus nemėgsta skaniai pavalgyti? Aš šavo bičiulius retkarčiais palepinu.

„M.Z.“ O kaip sekasi bendrauti su bendramoksliais?

R.Z. Prieš trejus metus istojau mokytis į Vilniaus kurčiujų ir neprigirdinčiujų reabilitacinių profesinių mokymo centrą. Cia mokausi virėjystės pa-

slapčių. Mūsų grupė nedidelė. Mokomės septyniesė. Bendramoksliai iš pradžių į mane žiūrėjo kaip į retą muziejaus egzempliorių. Jiems buvo nesuprantama, kaip blogai matantis žmogus gali norėti tapti virėju. Nors prabėgo treji metai, iki šiol su bendramoksliais neužmezgian glaudesių ryšių. Jie - sau, aš - sau. Mūsų bendravimas - rytinis pasisveikinimas. Kai prieikia pagalbos, paprašau. Jie padėti neatsisako.

Istojuis iškilo ir ne viena problema. Medžiagos brailio raštu nebuvo. Visa mokomoji medžiaga yra tik reginčiųjų raštu. Kita problema - mano regėjimas. Dėstytojai nuogastavo, kad virtuvėje man jo nepakaks. Prie viryklių dirba daug žmonių. Gerai nematydamas galiu pasipainioti kitiems po ranka. Bus pažeisti saugumo reikalavimai. Laimei, dėstytojai nepuolė į paniką. Jie nuo pirmųjų mokslo dienų su manimi pradėjo tartis. Netgi buvo pasiryžę visą mokomają medžiagą man perskaityti garsiai. Aš su padidinamuoju stiklu jžiūriu spausdintą tekstą. Todėl, kas reikalinga, perskaitau. Dėstytojams atsiskaitau raštu. Tekstą surenku kompiuteriu. Kartais atskinėju žodžių. Virtuvėje sunkiau. Laimei, kol kas nesklandumų néra. Mokomės tiek teorinių, tiek praktinių dalykų. Pirmiausia mus mokė dengti stalą. Vėliau supažindino su virtuvės prietaisais. Pirmame kurse pusė laiko buvo skiriama teorijai, o kitas - praktikai. Antrame, trečiame kurse daugiau laiko praleidžiame virtuvėje. Trečiojo kurso pirmajame pusmetyje dešimčiai dienų esame siunčiami į Vokietiją atlikti praktiką, o antrajame pusmetyje - pavasarį praktiką turėsime atlikti Lietuvoje.

Iš pradžių išmokome virti sriubas. Antrame kurse gaminome patiekalus iš miltų, retkarčiais - iš mėsos. Šiaisiais metais ruošiame visus patiekalus. Be mėsos patiekalų, mokomės gaminti ir tortus.

„M.Ž.“ Tau reikia naudotis peiliais, aišku, ir ugnimi. Kaip susitvarkai su valgio gamimo procesu?

R.Z. Sunkiausias kiaulienos, paukštienos, žuvies darinėjimas. Ypač sunku darinėti žuvį. Čia tikrai labai praverstų akys. Mégini visaip. Darinėju ne tik peiliu, bet ir pirštais. Sunkiausia žuvį nuskusti ir išimti kaulus. Stambesnius kaulus išimiu nesunkiai. Kebliausia - išrankioti smulkiąsias ašakas. Atrodo, padarai gerai. Atėjės dėstytojas randa mano nepastebėtų kaulelių. Tvarant mėsą - ta pati istorija. Virtuvėje reikia dirbtai su peiliais. Neslėpsiu, pirštus kartkartėmis įsi-pjaunu. O nudegimai? Jų taip pat yra. Prisilieti prie įkaitusios viryklės, prie verdančio puodo ar keptuvės - ir nudegei. Tokių nudegimų turi kiek-vienas virėjas. Didžiausias pavojujus - verdantis aliejus. Su juo reikia būti itin atsargiam. Pildamas aliejų nežinai, ar jis „šaudys“ ar ne. Ištiškę jo purslai itin skaudžiai degina. Dar vienas sun-

kumas - kiaušiniai - daugelio valgių sudėtinė dalis. Juos reikia jmušti ar išplakti. Mušant kiaušinį, neretai į dubenį patenka ir smulkių lukštų. Žinoma, jų nepamatau. Tik pagaminės patiekala ir jį ragaudamas tarp dantų pajunti kiaušinio lukštą.

„M.Ž.“ Pasidalink su mumis savo ypatingu kulinariiniu receptu.

R.Z. Pats dažnai verdu makaronų košę. Ji yra labai skani ir nebrangiai kainuoja. Makaronus galima pasidaryti patiemis arba nusipirkti. Makaronus verdu su pomidorais. Išviręs makaronus, darau padažą. Naudoju ožkos sūrį, pomidorų padažą, grietinę, vištienos prieskonius. Vištienos prieskonai makaronams suteikia pikantiškumo.

Namuose mègstu gaminti ne tik rimtesnius patiekalus, bet ir kepu pyragus ar eksperimentuoju ir su kitokių saldumynų gaminimu. Noréčiau pasidalinti kakavinių keksiukų, kepamų mikrobangų krosnelėje, receptu. Reikia 2,5 šaukštoto miltų, 2,5 šaukšto cukraus, 1 šaukšto kakovos, 1 kiaušinio, 1,5 šaukšto aliejaus, 1,5 šaukšto pieno, ketvirtadalio arbatinio šaukšteliu kepimo miltelių, ketvirtadalio arbatinio šaukšteliu vanilinio cukraus, žiupsnelio druskos. Viską krauname į vieną dubenį, išmaišome taip, kad viskas pasiskirstytų tolygiai. Tada tešlą supilame į dubenelį, ne mažesnį nei 300 ml (negalima į mažesnį, nes kepdamas keksiukas labai kyla) dubenelį, dedame į mikrobangų krosnelę, nustatomė pačią didžiausią temperatūrą ir kepame penkias minutes. Kai iškepa, galima pabarstyti šokoladu. Skanaus.

„M.Ž.“ Nejaugi visą savo laisvalaikį skiri kulinarijai?

R.Z. Žinoma, virtuvėje praleidžiu ne vieną valandą. Laimei, laiko lieka ir kitiems pomègiams. Labai mègstu judèti. Anksčiau aktyviai sportavau. Lankiau lengvosios atletikos ir golbolo treniruotes. Dabar žaidžiu aklujų tenisą. Be sporto, mègstu piešti. Dažniausiai piešiu gamtą. Tapymas man - atsipalaidavimas. Esu dalyvavęs keliuose konkursuose. Netgi kelis paveikslus pardaviau. Žinoma, piešiu ne dėl pinigų, teptukas man, kaip ir virtuvė, - vienas iš savirealizacijos bûdų. Vėliau gal pomègiai keisis, pagyvensim - pamatysim.

„M.Ž.“ Pakalbékime apie tavo ateities planus. Ką ketini veikti, kai gausi virėjo diploma?

R.Z. Tikrai žinau, kad baigęs mokslus dirbsiu pagal specialybę. Planuoju įsidarbinti kokioje kavinėje ar restorane virėju. Ten dirbsiu kelelius metus. Gavęs patirties, labai noréčiau atidaryti savo kavinę.

„M.Ž.“ Ačiū už pokalbi.

Kalbėjosi Henrikas STUKAS

ARMONIKÉLÉ

(Apsakymas)

Juozas ZABORSKIS

Apylinkės pirmininkas, kresnas žmogutis su išblukusia kareiviška palaidine, ilgai nesvarstęs nuvedė mane į bažnytkaimio pakraštyje, atokiau nuo vieškelio, esančią sodybą. Neaiškaus amžiaus apšepęs šeimininkas į pirmininko išvedžojimus, pilnus piktų užuominų, nudelbęs akis tarė:

- Mokesčius sumokėjau, pyliavas atpyliau, ko dar nori?

- Priimk mokytoją pagyventi, - parodė pirminkas į mane ir nuėjo jam vienam žinomais keiliais.

Iš namų, nešina tuščiais krepšiais, išbėgo jau na mergina, tikriausiai šeimininko sesuo, pagalvojau, stabtelėjo ir, akiplėšiškai tyrinėdama mane, paklausė:

- Kas toks dar tas?

- Sako, mokytojas... - numykė šeimininkas, grumdydamas dešinę ranką į kelnių kišenę.

- Mokytojukas! - prunkštėlėjo ji pro sodrias lūpas. - Pamatysim, kas ir ką čia mokys... Cha cha cha...

Ji nusikvatojo man į veidą ir, vilnydama šlaunimis, dingo tarp obelų šakų, nokstančių vaisių nusvarintų iki burokų vagų.

- Taigis. Gal eik į vidų ar ką... - pakvietė šeimininkas ir pirm manęs nuvėžlino per kiemą, kuriami riogsojo netvarkingai palikti padargai. Iš medumi kvepiančių gonkų suėjom erdvion seklyčion, kurios grindys buvo taip iššveistos, kad blizgėjo lyg poliruotos. Kertėje, ant senos komodos, švytėjo akordeonas.

- Ooo... Ir muzikantų esama! - linksmai šüktelejau.

- Kažkada buvo... Taigis, - nenoromis atsakė jis, ir tik dabar pastebėjau, jog šeimininko dešinioji ranka be plaštakos. Pasidarė nesmagu. Šeimininkas pravėrė duris į nedidelę kamarėlę ir tarė:

- Jeigu patiks, kurdinkis!

Padėjau portfelį ant vienintelės kėdės, įsprauostas tarp mažo stalelio ir lovos, užtiesost žalzgana antklode, atidariau bjauriai girdžiantį langelį ir lengviau atsikvēpiau - jaučiausi puikiai įsikūrės.

Išėjės pasidairyti į kiemą, užkalbinau šeimininką, kuris kuitėsi su pakinktais ant prieklėčio, bet šneka mums nesimezgė. O sužinojės, jog

jaunoji mergina - ne šeimininko sesuo, bet jo žmona, kažkodėl net nusivyliau senosios sodybos paslaptinja romantika. Beje, ir paskui, nenorėdamas šios patrauklios moters tapatinti su mano vaizduotėje įsitvirtinusiu atstumiančiu „buožės“ ūkio gaspadinės paveikslu, aš nevadinsiu jos šeimininke. Apsigyvenus tik už kelių dienų, sédant pietauti, staiga ji liovėsi juoktis iš kažkokio menkniekio, surimtėjo ir valdingai pasakė:

- Žinok, mokytojéli, aš neketinu būti tamstos tarnaité. Jeigu nori, kad duočiau valgi, turi man padéti ūkyje. Byra rugiai, reikia nedelsiant kirsti, o koks iš Simono darbininkas - pats matai!

Nors iki mokslo metų pradžios buvo likęs vos ménuso ir aš turėjau aibes reikalų, vis dėlto nesvyruodamas prižadėjau padėti. Tą pačią popietę, užuot éjęs stiklinti mokyklos langų, drauge su šeimininkais patraukiau į kaitros nuskurdintus laukus. Nuo tos dienos aš neturėjau atokvėpio: grįžęs iš mokyklos, vis turėdavau imtis vienokio ar kitokio darbo. Dienai baigiantis, nuovargis versdavo iš koju. Girdėjau, žmonės net šaipési, neva aš virtęs Klevinienės bernu.

Jeigu su šeimininku pamažu susidraugavome, kiek įmanoma susidraugauti su tokiu panuoréliu, tai jo žmonos Vaivos kažkodėl aš vengiau: mane varžydavo jos akių žvilgsnis, nuo kurio persmelkdavo šiurpelis, ne iš baimės, ne iš džiaugsmo, žodžiu, bala žino koks šiurpelis... Tačiau iš pasalų aš sekiodavau ją, gérédavausi grakščia eigastimi, sunkaus darbo nesudarkytomis linijomis...

Mano mylimoji būtinai bus panaši į ją, svajodavau ilgomis prietemomis sédėdamas prie atviro lango ir klausydamasis žiogų čirpimo - sava vaizduotėje kartu su ja bėgdavom susikibę rankomis per žydras pievas. Viskas, kas siejosi su ja, atrodé man žydra! Net mintis, kad būtent su ja galėčiau išsiaiškinti viliojančią meilės pašlapči, nė karto nebuvo dingtelėjusi - ji, mano šeimininko, veikiau draugo, žmona, netikėti prisiliitimai atrodé vos ne šventvagystė.

Šeimininkas, Simonas Klevinis, prieš porą metų dar vadovavo suburbai kapelai, kuri plăčiai garėjo kaip nepamainoma vestuvėse, gegužinėse, visuose suėjimuose, kur reikėjo smagios muzikos. Taigi, begrodamas įvairiose pasvietėse,

susiuostė su Vaiva, kurią netrukus už pačią į savo namus parsivedė. Svetimą, bekraitę, lyg nebūtū Simono virtinėmis sekiojusios savos, vietinės merginos, kurios niekad neatleis jam šitokios išdavystės!

Iš pirmo žvilgsnio atrodė, kad ir toliau Simonas tokas pat smarkus vyras ir šaunus muzikantas, tačiau akylesni, visų pirma jo kapelos muzikantai pastebėjo, kad taip nėra: nei iš šio, nei iš to ims ir atsisakys eiti su visais, nors prieš kelias dienas buvo tvirtai pažadėjęs. Netrukus visi ēmė nuožmiai kaltinti vien Klevinienę: neva aikštinga jaunoji užsigeidusi šviežios žuvies - mat jai, Ne-muno žvejo dukrai, karosai iš Simono kūdros per prasti buvę. Meile apžlibės vyras, pataikau-damas įnorinėjai pačiai, granata sprogdindamas miško ežere žuvis, neteko plaštakos...

Nuo tada visų akyse Simonas geso: apkiauto, traukėsi į kuprą, užkimo net jo aidus balsas, regis, labiausiai dėl to, kad negalėjo paimti į rankas pamėgto akordeono, smuiko stryko... Per-niek nuėjo tokas muzikantas! Toks vyros, kurio net šešėli užminti dažnas vengdavo!

Kartą su reikalais nuvažiavęs į apskritij, užklydau į turgų ir tarp margos prekiautojų minios pamačiau kažkokį tipeli, siūlanti pirkti lūpinę armonikėlę. Po ilgų derybų, nusivylęs nejkandama kaina, aš buvau bepėdinės šalin, bet tipelis, pa-stebėjės mano kišeninį laikrodį, pasiūlé mainus. Laikrodį į lūpinę armonikėlę? Kvailystė! - pasa-kytų dažnas. Bet mano noras nudžiuginti Simoną, išsklaidyti liūdesio rūką jo akyse buvo stip-resnis už sveiką nuovoką.

Tą patį vakarą, kai Simonas prieš išeidamas panaktinystėn - pirmaisiais pokario metais pakilius arklių vertei, ēmė siausti arkliavagiai, todėl Simonas už kaimynų talkas apdirbant nemažą jo ūkj sutiko eiti panaktinystę bažnytkaimyje - kimšosi pypkę, aš atnešiau armonikėlę kartoni-

nėje dėžutėje ir padėjau ant stalo.

- Kas čia? - kilstelėjo antakj Simonas.

Valandėlę jis žvilgsniu tyrinėjo dėžutę, pas-kui, matyt, suvokės, kas joje yra, tartum įgeltas pašoko iš užstalės, žengė prie krošnies, iškrapštė iš ugniaukuro žarija, uždėjo ant pypkės ir ēmė garsiai papsėti. Plovusi indus Vaiva nusišluostė rankas į priuostę, atidarė dėžutę ir kandžiai šyp-telėjusi tėškė:

- Kaip sykis tau!.. Galėsi šventoriuoj liurlini.

Įsižeidės iki širdies gelmių, aš priekaištingai dėbtelėjau į šeimininkę ir smukau į savo kama-rėlę.

Kelias dienas dėžutė su armonikėle gulėjo to-je pačioje vietoje ant stalo, palangėj, o vieną pa-vakarę, grįžęs iš mokyklos, pamačiau, kad jos ten nebéra. Šeimininkė nukišo ją kur ar?.. - ne-drjsau paklausti Simono. Tikriausiai aš būčiau ją visiškai užmiršęs, jeigu ne laikrodis, kurio labai pasigesdavau, kai vieną sekmadienio rytmę nuo prieklėčio aš netikėtai išgirdau armonikėlės balsą.

Nuo tos dienos Simas, ką dirbęs nedirbęs, žiūrėk, išsitrauks iš užančio armonikėlę ir grie-žia. Jo griežiamos melodijos niekad nesikarto-davo, lie davosi vis naujos ir naujos improvizaci-jos, malonios ausiai. Simono jaunają pačią ta-rytum nelabasis apsėdo: siautėjo po namus ieš-kodama kliaučių prie vyro ar manęs. Ir tik pail-susi, ji apsimuturiuodavo šaltame vandenye su-vilgytu rankšluosčiu galvą ir užsidarydavo galiniame kambaryste, kad atgavusi jėgas su nauja energija vėl uitų mus.

Stojus ilgiems rudens vakarams bažnytkai-mio jaunuomenė susibūrė į dramos ratelį. Man atiteko visų artistų atmestas niekingo pirklio vaid-muo. Tą vakarą iki vėlumos aš skaičiau savo ro-lę. Už sienos dūzgė ratelis, mane marino mie-gas...

Valentino AJAUSKO piešinys

Užpūčiau lempą. Atsiguliau. Ir tuoju užmigau. Sapnavau žydrą padangę, kurios platybėmis, išskleidęs sparnus, aš skraidžiau viršum žydinčios žemės. Nežinau, kiek klajojau toje žydrųjų sapanų viešpatijoje, kol pajutau atkakliai, bet švelniai stumiamas toliau nuo lovos krašto.

- Pasislink!.. Man baisu, bijau.

Nuo vėsių kojų prisilietimo, kurios šmurkštėlėjo po antklode ir palietė manąsias, išsilakstė miegai, ir aš pradėjau drebėti nelyginant drugio krečiamas. Ji tuoju pajuto.

- Neteisybė. Aš nieko nebijau, nieko!.. - karštais kuždėjo. - Apkabink mane, ir tu tai pajusi...

Delsiau, neįstengiau pajudinti rankų, surakinę drovumo, - šalia manęs gulėjo kitam priklaušanti moteris, dažnai nelaimingo žmogaus moteris, o aš ne koks meiližis iš senų romanų, bet „naujo gyvenimo kūrėjas“... Nedrįstu neigtį, jog ši teiginį sugalvojau dabar, norėdamas pateisinti savo vyrišką tuštybę, o iš tikrujų tada aš paprasčiausiai išsigandau tos moters. Galiu guostis bent tuo, kad atstumti ją - mano nuomone, buvo vienintelė dora išeitis.

Gerai nesuvokiau, kaip išsiritau iš lovos ir atsidūriau ledinio vėjo gairinamame kieme. Laimei, ant pečių turėjau užsimetęs paltuką ir buvau basničia įsispryręs į klumpes, kurios pasipainiojo po kojomis. Ieškodamas užuovėjos, ramsčiau sieną vienur, glausčiaus kitur, kol sustirau į ragą, tada paklebenau duris - užšautos sklende. Dar kiek pasibraižęs pasieniais, numoklinau į daržinę ir įsirausiau šienan. Ten pratūnojau, kol pro pakraigės plyšius pradėjo skverbtis matinė šviesa. Keista, bet įprasto tokiam metui brazdesio nebuvo girdėti - negi šeimininkė nesikelia karvių melžti, kiaulų liuobti? Ir trobos durys tebėra užsklečtos?! O man į mokyklą greit metas!

Susirūpinęs ir kiek įsirdęs, aš pasiryžau žūtbūt patekti vidun, apsirengti ir pasakyti šeimininkui, kad ilgiau kęsti jos kaprizų neketinu. Kieme susidūriau su Simonu, grjžusiu iš panaktinystės. Pamatęs tokį mane, jis nustebuo ir, springdamas vėjo gūsiais, kažką pasakė. Matyt, aš labai komiškai atrodžiau, net Simonas, tas paniurėlis, neįtvėrės nusijuokė...

Man ne juokas rūpėjo. Nespėjau paaiškinti savo apgailėtinos padėties, kai į gonkas viesulu įlėkė pusplikė šeimininkė:

- Simonai!.. Tu dar dantis rodysi, įsileidęs ši ištvirkėli į savo namus. Vožk tam žalčiu per kramę, vožk! Parodyk, kad dar tebesi vyras! Tu iš namų, o jis puolė mane draskyti, še, pasigérék!

Ji atlapojo iki juosmens perplėštus marškinius. Aš netekau žado. Ne begėdiško melo aš

buvau apstulbintas. Dėl jėistos garbės visa savo esybe ji šaukėsi švento keršto, veidai liepsnojo tauriu pasipiktinimu, o akys... Akys paniekos žaibais varstė mane, niekingą kirminą.

Tuo metu buvau bepradedas tikėti, kad viskas, ką jinai sako, yra gryniausia tiesa. Ir tartum maldaudamas, kad mano abejones išsklaidytų Simonas, atsigréžiau į jį: prisimerkęs trūkčiojau žandu, jis žengė į mane... Kur kas stipresniam Simonui aš niekad nebūčiau galėjęs rimtai pasipriešinti, juo labiau dabar - apkaltintas, suniekiotas, sutryptas į purvą... Grėsmingai užsimoj, laukiau, kad už akimirkos trenks man mirtiną smūgį... Minutė kita, bet smūgio nebuvo. Atsimerkiau. Pajuodusiu Simono veidu riedėjo didelės, retos ašaros... Jis nusisuko ir nuklepsėjo į klėtį.

Baikščiai dairydamasis į šalis, ar kas nemato mano gédos, paskubomis susirinkau išmėtytą sniege savo menkutę mantą, apsirengiau daržinėj ir užtrenkiau kiemo vartelius.

Buvo šeštadienis, per visas pamokas neradau sau vietas, vaikščiojau iš kampo į kampą, menkai suvokdamas, ką daro mokiniai. Paleidau juos anksčiau ir sukrutau rengtis būstą mokyklos palėpėje. Sekmadienį, sutikęs apylinkės pirmininką, pasakiau tik tiek, kad nusprendžiau gyventi mokykloje, nes iš anos sodybos toli eiti. Pirminkui - kas, pritarė, dargi ant raštinės viršaus buvusią, kirvarpų graužiamą lovą pasiūlė. Dar duonos, pieno. Ir aš vėl pradėjau atgauti pasitikėjimą...

Pirmadienio rytmetį, pro stoglangį žvilgčiodamas į kiemą, laukiau, kada pradės rinktis mokiniai. Deja, atėjo priešpiečiai, o mano vaikų nepasirodė nė vienas. Blaškiausi po klasę, puldinėjau prie vieno, prie kito lango - už jų visu grožiu spindėjo žiemos diena, ir niekaip negalėjau įminti mišlės - kodėl?

Į pavakarę atėjo pirmininkas ir užtiko mane, parimusį ant mokytojo stalelio priešais tuščią suolą eilę. Jis įsispraudė į vieną, krenkštelėjo ir tarė:

- Kokių velnių, kavalieriau, lindai prie tos bobos? Tau mūsiškės mergos per prastos už aną, buožės išperą?

- Ką dabar čia tamsta niekus paistai? - plykstelėjau raudoniu.

- Menki niekai!.. Bütum girdėjės, ką iš sakyklos vakar kunigas ambrijo...

- Kunigas? Kuo jis dėtas?

Pakeliui, eidamas iš mokyklos, aš dažnai su tikdavau kunigą, grįžtantį po rytmetinių pamaldų. Man jis darė asketiško, bet doro žmogaus

įspūdį, nepaisydamas ateistinių įsitikinimų, aš su juo mandagiai sveikindavausi.

- Kunigas! - pliaukštelyje per suolą delnu pirminkas. - Jis tave apšaukė antikristo pasiuntiniu... Blogio sėkla, svetimų vėjų atnešta į panos Marijos žemę. Pasak jo, tikra Dievo palaima, kad dar netrūksta gerų katalikių, kurios nepasidavė klasingo žalčio gundymams ir parodė namų duris. To negana - jis uždraudė vaikams peržengti mokyklos, virtusios paleistuvystės lizdu, slenkstį. Ragino visiems vieningai pasirašyti prašymą, kad tave iškelty... Tau dar maža?

- Kur teisybė, pirmininke? - vos prašnibždėjau sukepusiomis lūpomis.

- Kieno gerklė skardesnė, to ir teisybė! Šitaip tu nieko neišdupėsi, kelk ir drožk pas mokinį tėvus.

Ne savo rankomis apsivilkau palą, užsimaukšlinau kepurę ir lyg šunytis už pasaitėlio klusniai sekiau per pusnis paskui brendantį pirminką.

Nors tėvai žadėjo, jog jų vaikai rytoj ateisią, išskyrus tris ar penkis mokinukus, ir kitomis dienomis daugiau nė vienas nelankė mokyklos. Aš nusprendžiau nelaukti, kol mano išvijimą patvirtins oficialiu raštu. Varčiausi lovoje ir nekantraudamas laukiau ryto, kad grąžinčiau pirminkui mokyklos raktus. Staiga pro spiegiančią tylą išgirdau lyg kažką guodžiančius lūpinės armonikėlės garsus...

Užmigau nė pats netikėdamas. Matyt, miegojau kietai ir ilgai - pakirdau, kai stoglangis jau buvo užlietas saulės. Klausiausi ištempęs ausis ir netikėjau - klasė dūzgė lyg bičių avilys. Nusileidau į apačią. Pro atdaras duris iššvilpė klumpė, kuri vos nekliudė manęs, bet aš, užuot išbarės išdykėj, vos susilaikiau nepuolęs bučiuoti raudoniu trykštančiais skruostais ir išblyškusiais veidukais, paskretusiom nosytėm ir šašuotais

pakaušiais triukšmadarių... Šiaip taip susivaldžiau ir... pradėjome pamoką!

Tada aš nežinojau, kas atsitiko. Tik po kelerių metų buvusi mano mokinė pasakojo: tos lemtingos dienos išvakarėse, kai girdėjau armonikėlę, Simonas apėjo visus mano mokinį tėvus ir įtikino juos, kad leistų vaikus mokyklon, esą kunigą suklaudinusios davatkos, o tarp jo Vairos ir manęs nieko nebuvę...

Laiku aš nespėjau padékoti Simonui. Pavarai jį išvežė. Kaip buožę ir kenkėjų. Porą savaičių prieš tai tarp tuščių sienų ir lentynų Simoną paliko Vaiva. Susiglemžė ką begalėdama, aiškindama, neva už sugriautą savo gyvenimą. Iš aptriūšusio bažnytkaimio beveik nieko neliko, nebent bažnytėlė, gyvenvietės fone atrodanti lyg nusišėrusi antis ištiestu kaklu į dangų, į kurį iš savo akmeninio aptvaro jai nėra lemta nieko nvesti. Kunigas kitas, kartais paniurzga, deja, tik niekas jo nepaiso. Likau viengungis. Taip sakant, senbernis. Ne dėl to, kad būčiau nusistatės prieš moteris... Bet taip išėjo. Vietoj šeimos turiu gražų mokinį būrį. Buvusių irgi devynios galybės, žiūrék, kuris ir parašo iš tolimosios šiaurės...

Vaiva, buvusi Simono pati, dabar didelė ponija. Gyvena Kaune, nuosavam mūre, prigrūstam visokiausio gero. Retsykiai pas ją svečiuojasi viena mitri moterėlė iš mūsų gyvenvietės, ji ir pasakojo... Dar pasakojo, neva buvusi šeimininkė prisimenanti mane ir apgailestaujanti, kad aš buvės ir likęs nepataisomas mulkis. Kas žino, gal ji teisi. Bet tegu per daug nesipučia: vis dėlto jai nepasisekė mudvieju su Simonu širdyse šeimininkauti kaip nuosavam aruode... Ir, patikėkit, ilgais rudens vakarais, kai esu prislėgtos nuotaikos, pro vėjo stūgavimus aš girdžiu paprastą, bet širdį guodžiantį nenuilstančios armonikėlės balsą.

MINTYS

NAUJAMETINIAI PAŽADAI

Pranas ŽIOGAS

Atsibudau vėlą sausio pirmosios rytą ir nutariau iš pagrindų keisti gyvenimą - padaryti jį geresnį. Kada, jei ne pirmają metų dieną pradėti kažką nauja, dar nepatirta, atverti tuščią, klaidų, nuodėmių ir klystelių nesuterštą gyvenimo lapą ar bent jau puslapį? Juk tą tranzitinę metų naktį tiek daug linkėjimų iš pažįstamų ir nepažįstamų lūpu, per radiją, televiziją, telefonu, žinutėmis, normaliu elektroniniu ir net senoviniu

paprastu paštu. Pasakiau: noriu būti reiklus sau, įdomus šalia esantiems žmonėms, naudingas valstybei! Kad pažadai būtų tvirtesni, pakéliau nuo grindų šampano butelį, „išgręžiau“ paskutinius lašus ir, praskiedės degtine, padaviau dar ne visai po linksmynių atsibudusiam draugui. Tas išgérė net neklausdamas, ką padaviau. Malonus, kad taip besąlygiškai pasitikima. Geras ženklas. Metai prasideda neblogai. Mudu tapome

draugais per vieną naktį, nors, kita vertus, galime sakyti, jog susipažinome pernai. Nesvarbu, kad gruodžio 31 dieną ir dar prieš pat vidurnakštį. Kam aš tą žmogelį pažadinau? Pažadas, duotas sau, nieko nereiškia, galima ir pamiršti, o, jei jį girdi kas kitas, jau esi rimbai įsipareigojės. Dar geriau iš ko nors lažintis. Kuo didesnė lažybų suma, tuo kietesnis noras laikytis pažado. Tai ką čia dabar įsipareigoti? Gal reikia atsikratyti kokio žalingo įpročio? Mesiu gerti! Ne, negaliu. O kaip gimtadieniai, šventės, draugų susitikimai, pagaliau išeiginės? Be to, toks mano žingsnis būtų nenaudingas valstybei. Juk tokie dideli alkoholio mokesčiai - jie padeda išlaikyti vaikų darželius, mokyklas, ligonines. Aš nenoriu, kad dėl mano kaltės būtų sumažintas atlyginimas kokiai žavai pradinukų mokytojai, kad ji, negalėdama nusipirkti viliojančių apdarų, liktų senmergė! Dėl mano tokių užgaidų kokiam ligonui gali pritrūkti reikiamų ar net gyvybiškai būtinų vaistų! Mesti gerti kenksminga kitiems! Tas pats - ir su rūkymu. Aš nenoriu būti savo valstybės priešas! Tai gal pradėti sportuoti? Pradėsiu nuo rytinės mankštos, po to palisiu po šaltu dušu, gal net išdrįsiu niurktelti į eketę, pajusiu, kaip gyvena žuvis žiemą, vėliau - bégimas, svarmenys, baseinas. Padidės raumenys, geriau miegosiu, išsinvalys plaučiai, pagerės sveikata! Stop! Sveikata? Ar nenukentės nuo to farmacininkai, vaistininkai, gydytojai? Jei daugiau atsiras tokių neišmanėlių, tai gali daug gydymo ištaigų užsidaryti. Gaila, bet sumanymo sportuoti reikės atsisakyti. Gal keisti maitinimosi įpročius? Įdomu, jei sugalvočiau valgyti mažiau ir rečiau, užuot valgės kuo dažniau ir kuo riebiau bei skaniau? Nemažai sutaupyčiau - gal net kokiai kelionei į šiltus kraštus, kol pas mus speigai? Be to, jausčiausi sveikesnis, bet juk kažkas nukentės nuo tokio mano elgesio. Negalima pamiršti augintojų, gamintojų, perdirbėjų ir pardavėjų bei perpardavinėtojų! Nejaugi aš atimsiu duoną iš jų vaikų? Dietas ir ekologišką maistą išbraukiu kažkodėl be didesnio liūdesio. Gal atsisakyti žavingų moterų? Tik kad nieko gero iš to nei joms, nei man, nei valstybei. Aš neteksiu malonumo valandų, o jos gali ir akis pražiūrėti laukdamos. Nesulaukusios manės jos gali susirgti depresija, o, labai reikalui prispryrus, netgi tapti laisvo elgesio moterimis! Negalima su jomis taip neat-saktingai elgtis. Galėčiau nustoti keiktis, bet tada reikėtų atsisakyti pusės mano žinomų ir dažnai linksmose kompanijose pasakojamų anekdotų, kurie, be tų jau darželinukams žinomų žodelių, būtų lyg bokalas be alaus ar mini sijonas

be merginos kojų. Pasakodamas kultūringus anekdotus tapčiau nuobodus, prarasčiau autoritetą tarp draugų. Atsisakyti žaidimo kortomis iš pinigu negaliu dėl ekonominių sąlygų. Pajamos iš pašalpų per mažos, kad užtektų patenkinti visus būtiniausius žmogui žalingus įpročius, tad reikia kortomis aplošinėti geriausius draugus ir šitaip išvengti bado, o ypač - troškulio. Negaliu to daryti. Gal atsisakyti pavydo? Idėja gera, bet kaip to pavydo atsikratyti? Neišmesi jo į šiukslių dėžę, neparduosi turguje, net pragerti negali. Tikriausiai reikėtų operuoti, o aš dar nuo vaikystės, kai pirmą kartą pamačiau, kaip skerdžiama kiaulė, labai peilio bijau. Maža to, jei neturėčiau būdingo lietuviams pavydo jausmo, man galėtų atimti ir pilietybę. Su paveldu juokauti negalima. Galėčiau pasižadėti daugiau neknarkti, bet kam iš to nauda? Pats savęs negirdžiu, o kaimynas už sienos - juo labiau negirdi, nes pats „parpia“ lyg į skerdyklą tempiamas. Taigi apie žalingus įpročius daugiau nekalbėkime. Gal imtis kokio užsiémimo? Jei imčiau dainuoti ar groti kokiu instrumentu, užsitraukčiau kelių artimiausią kaimynų nemalonę, nes jie prarastų ramybę ir poilsį. Kolektyve kokiamė ansamblėje dainuoti negaliu, nes tada negirdžiu savo balso, o tai gnuždo mano asmenybę. Šokti kokiamė projekte man nesaugu ir kategoriskai draudžiama dėl mano neįprasto žinduoliams, išskyrus mėlynuosius banginius, svorio, nes ir tvirčiausios marmurinės grindys neatlaikytų jokių mano jadesio, išskyrus atsargų žingsnį. Galėčiau pradėti ką nors kolekcionuoti, bet reikia pinigų, kurių kolekcionuoti iki šiol nemokėjau. Auginti gėles nesiimsiu, nes bijau bičių, tiksliau, esu alergiškas įgėlimams. O juk tos darbštuolės būtinai atskris apdulkinti žiedų. Galėčiau įsigyti dviratį, kaip vienintelę transporto priemonę, bet labai jau baugina statistika - tiek avarijų keliuose. Dviratininkai nukenčia dažniau ir stipriau nei automobilių vairuotojai. Gal imtis kokio darbo? Gal ir neblogai būtų, daugiau pinigų įkristų į kišenę, tačiau yra posakis - pinigai žmogų gadina. O senolių išmintis - šventa. Daugės įvairių pagundų. O, svarbiausia, aplink tiek daug bedarbių. Gal jiems to darbo reikia labiau? Gal jų vaikai basi, žmonos be pirštinių ar uošvė - smegenų graužikė? Ant manės tokiais rūpesčiais nelyja. Galėčiau darbuotis kaip savanoris, bet gali užpulti tiek uolūs, tiek įtarūs darbo, mokesčių inspektorai ir sugadinti visą malonumą.

Kadangi taip ir nesugalvoju, ko naujo imtis šais 2013 metais, linkiu jums stiprybės ir valios laikantis duotų pažadų sau ir kitiems!

AK, ŽMONĖS

Irma JOKŠYTĖ

Neregū integracija, veikla ir darbas atviroje visuomenėje - šiuolaikinio gyvenimo aktualijos. Nors apie tuos dalykus padiskutuodavome ar pafilosofuodavome ir anksčiau, bet visu savo svarbumu, atrodo, jie iškyla tik dabar. Kaip visa tai supranta ir vertina jauniausioji neregū karta, kaip priima savo negalią?

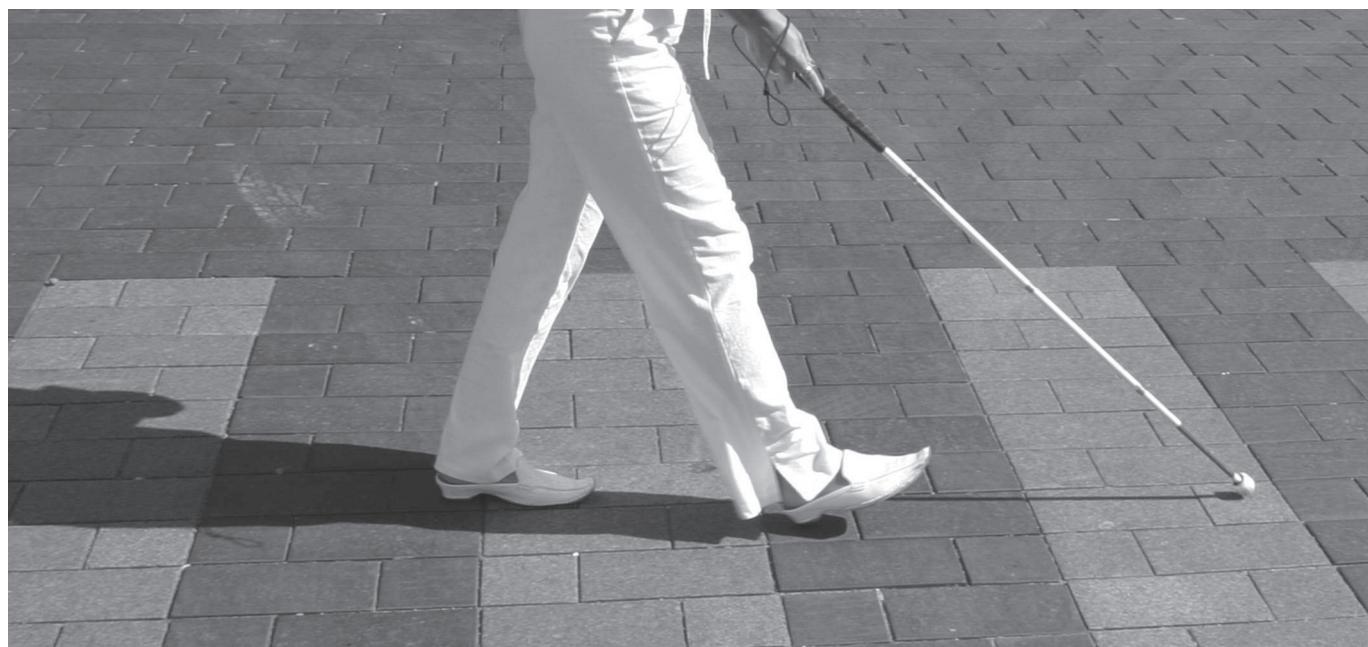
• • •

Ipratau rašyti laiškus, kažkaip daug pastaruoju metu teko jų rašyti. Šis - visai liaudžiai.

Taip jau susiklostė aplinkybės, kad tapau akila. Gyvenu štai jau beveik dvidešimt metų be šios puikios dovanos - šviesos, ir tik dabar pažiutau atstumta. Visada buvau užsispyrusi, individualistė. Net neketinau dėl savo neįgalumo užsidaryti namie arba tenkintis tuo, ką teikdavosi aplinkiniai iš dosnumo man numestii. Visada viską rinkausi pati - kur mokysiuosi, kokią muzikos mokyklą lankysiu, kokia veikla domėsiuosi ir panašiai. Ką jau ten! Su manimi mama net namų darbų neruošė. Šito malonumo visada pavydėjau draugams, nes žmogus toks su tvėrimas: jam būtinai reikia to, ko neturi, nesvarbu, ar tikrai tai reikalinga. Jei visi padorūs vairai yra kontroliuojami ir su jais kartu ruošiamai namų darbai, tai nejaugi aš - kitokia? Atsimenu, kaip pikdžiugiškai mėgavausi, kai parsinešiau namo matematikos testų kopijas, kurias mokytoja išdalijo visiems silpnaregiams atliki. Žabaliams brailio varianto nebūdavo, tai net nepameniu, kaip su šia problema buvo siūloma tvar-

kytis. Bet štai aš nusprendžiau tąsyk, kad čia ma-mytė parodys motinišką pareigą ir kartu su manimi sédės, o paskui galėsiu sakyti, kad ir aš ne kitokia. Kaip tai kvaila, bet aš tikrai buvau laiminga tą naktį ir kitas dvi vėliau, kai sédėjau virtuvėje prie stalo, rankomis parėmusi veidelį, rimta mina klausiausi mamos skaitomų sąlygų ir nedvejodama diktavau atsakymus, kuriuos ji įrašinėjo. Nepagalvojau aš, kvailas vaikutis, kad mama grjžo po sunkaus darbo ir kad geriausiai būtu pailsėti, kad tokius testus reikėtų arba atidėti savaitgaliui, arba išvis pakelti fejerverkus mokykloje - atseit, kokia čia aklujų mokykla, jei man duodamos užduotys, kurių negaliu atliki be aplinkinių pagalbos. Kaip tik pagal tokį šabloną vėliau ir tvarkiau savo gyvenimą tarusi, jog duonos su tévais pamokas ruošiant krimstelėjau, pakramčiau, bet toliau - ačiū, aš jau gal pati.

Po to buvo paauglystė, bandymai būti tokiai kaip visi. Kadangi nematau, vaikščioti turėjau arba su lydinčiu asmeniu, t.y. savo seserimi, arba naudodamasi baltaja lazdele. Nė vienas iš siūlytų variantų netiko. Pirmasis, tiesa, labiau mane nervinantis, neleido visiškai planuoti savo laiko, turėjau kęsti nuolatinį ir žeminantį jausmą, kad esu nuo kažko priklausoma, kad aš - ne kaip visi mokiniai, kurie jau vieni iš mokyklos į namus vaikšto. Antrasis man nepatiko todėl, jog aš, tokia, kaip kai kas sako, simpatiška mergina, turiu vaikščioti su kažkokiu pagaliu, kuris tik-

rai man nei grožio, nei patogumo jausmo nesuteikia. Dar daugiau - atkreipia visų dėmesį. Štai kokia nors tetulė mesteli praeidama: „Oi, vargšė mergaitė...“ Nors nusišauk arba užkišk jai burną, arba bent jau paleisk iš tos lazdos. Tada dar per kvaila buvau - nesupratau, kodėl žmonės taip nusišneka, o ūmus charakteris vertė reaguoti į gyvenimo situacijas labai jau neadekvacių.

Bet štai teko pakeliauti po Vokietiją - šalį, kuri visais atžvilgiais gana stipriai pažengusi į prie-kj. Ten susipažinau su aklausiais ir pamačiau, kad jie tokie laisvi žmonės kaip ir visi kiti. Išsvaizduojate, jie vaikščiojo vieni po visą miestą, nuėję į kavinę turėjo galimybę gauti meniu brailio raštu ir apskritai visiškai nesigėdijo savo aklumo. Grįžusi į Lietuvą nutariau mesti savo varlinėjimą be lazdelės, griuvinėjimą nuo atsitikinių laiptų ir ginčus su žmonėmis, į kuriuos atstrenkiu ir kurie rėkia: „Gal žiūrėk, kur eini?!“. Ištvertėriau lazdelės ir niekur jos nepaleidau. Aišku, nebuvo taip paprasta, kaip gali atrodyti. Juk „šustrumo“ turėjau, oi, kiek! Bet tada bent jau darydavau taip: nueinu su lazdele iki tos vietas, kur mane „chebrytė“ gali matyti, tada ją sulankstuau, o toliau einu tuščiomis rankomis - kaip nekrentantis į akis pilietis. Nejaukiai jausdavausi ką nors susitikusi mieste, baisiai nervindavau-si, kai vėluodavau ir mane pasitkdavo dar nespėjusių lazdos sulankstyti. Tiesiog nežinodavau, kur dėtis. O mano hemoglobinė, tas šmaikštuolis, taip nuliedavo skruostukus raudoniu, kad ilgai užtekdavo. Bet jveikiau ir tai. Pažiliumbdavau vakarais į pagalvę, kai niekas negirdėdavo, paraudodavau, kad vis dėlto nesus tokia kaip visi, bet gyvenau vis tiek daugiaž taip, kaip norėjau. Mokiausi, trainiojausi su draugais, važinėjau pagal jvairius projektus, bendravau... Viskas puiku. Aplink mane buvo daugiau reginčių žmonių, nors daug laiko praleisdavau mokykloje. Bet laisvalaikiu laikas bėgdavo kie-me su Kauno miesto „chebrytēmis“. Žinoma, dėl didelio užimtumo ir aktyvumo nelabai daug laiko likdavo, bet jį praleidau taip, kad dabar smagu prisiminti. Vakarai zoologijos sode, kur visa mūsų gauja līsdavo pro tvoros apačią, o paskui lėkdavo čiuožinėti, Ažuolyno parkas... kiemas... gaudynės su riedučiais, naktiniai pasivažinėjimai adrenalinui padidinti ir visa tai, kas būdinga parastam miesto vaikui.

Bet šovė man po dešimtos klasės mintis - reikėtų važiuoti sostinės užkariauti. Ten toliau baigtį vidurinę aklujų mokykloje, stoti į universitetą, juolab kad susidraugavau su labai šaunia panele iš Vilniaus, su kuria įdomiai leisdavome laiką. Štai tada, brangieji, krimstelėjau tikro „akliukų“ gy-

venimo. Jūs gal nežinote, koks jis yra, tai aš pa-sistengsiu suprantamai jį aprašyti.

Lietuvoje yra dvi aklujų mokyklos: viena Kau-ne, kita - Vilniuje. Sostinėje - vidurinė (dabar jau gimnazija), o Kaune - dešimtmetė. Esmė ta pati - čia aklieji turi galimybę mokytis ir gyventi. Kadangi nematančių yra visoje šalyje, todėl tiems, kurie atvyksta iš kitų miestų, suteikiame sąly-gos apsigyventi bendrabutyje. Vietiniai, kaip ir visur, kiekvieną dieną keliauja namo. Nors kar-tais, jei šios kelionės labai sudėtingos, galima bandyti tartis, jog darbo dienomis ir šiemis būtų suteiktas prieglobstis mokykloje. Taigi, jūs gy-venate mokykloje, kurioje mokotés. Kauno mo-kykla labai mažytė. Antrame aukšte - kambariai, nors yra ir keletas kabinetų, pamokos - pirmaja-me. Vilnietiškoji daug didesnė. Ten bendrabutis - visiškai atskiras pastatas, tiesa, sujungtas su mokykla. Taigi nei vienoje, nei kitoje nereikia išeiti į lauką, kai eini į pamokas. Tikrai smagu, taip? Šalta žiema, kai kas plikledžiuose galuo-jasi, o jūs, jei nepageidaujate pusryčių ir turite pakankamai metų, kad į jūsų pageidavimus bū-tų atsižvelgta, galite keltis pusę aštuntos (na, čia jau kiek kam laiko reikia rytinei ruošai). Perbė-gate per keletą koridorių ir „sveika, mokslo ir žinių šalie!“. Ir ką gi? 24 valandas per parą dauguma akliukų praleidžia tame pačiame pasta-te. Pavasarį ir rudenį, kai oras šiltas, jie per fizi-nio lavinimo pamokas dar gali būti išgrūsti į lau-ką. O žiemą - visi kartu kaip šiltnamyje. Tie patys draugai, mokytojai. Kai kurie dirba ir po pie-tų, auklėja, taip sakant, konsultuoja ir gyvenimo klausimais. Svarbus faktas - ruošiame pamokas taip pat visi kartu nustatytu laiku. Žinoma, jei jau to terminuoto laiko (apie 2,5 val.) neužtenka, tai kiekvienas - pagal poreikj. Bet minėtu laiku sė-dime savo klasėse, niekur nebégiojame ir daugiaž tyliai užsiimame „švietimus“. Valgome reguliariai taip pat kartu, prausiamės ir miegame - irgi. Visą tą laiką aplink mus - tie patys likimo draugai su panašiomis bėdomis, tai yra regėjimo sutrikimais. Mūsų gyvenimas čia ir verda. Iprantame, kad prie savų brolių ir seserų nereikia drovėtis jokių savo ydų, tokių kaip galvos kra-tymo, lingavimo į šalis, akių spaudimo ir kito-kių. Mokytojai irgi prie mūsų pripranta ir laikui bėgant vis rečiau išgirstame tokius žodžius, kaip „išsitiesk“, „nelinguok“, „baik spausti akis...“ Ne, aš nenoriu iš nieko pasityčioti. Taip atsitiko gy-venime, kad augau su reginčiais ir didesnių akliukų įpročių neigijau. Bet juk dauguma mū-sų jų turi begales. Ir aklieji nekalti. Juk mes ne-matome save iš šalies, visi mūsiškiai taip elgiasi. Tiesiog mes neturime galimybės matyti sa-vę, lyginti save su kitais. Normalu, jog susifor-

muoja tam tikri įpročiai, kurie kitokiai bendruomenei atrodo keistai. Mums linksma kartu, nes niekas nesityčioja, čia visi lygūs. Nepagalvokite, kad tai kažkokia graži pasaka, kurioje nebūna pykčio ir patycių. Jų būna net gyvūnų pasauliye (konkurencija ir pan.), o ką jau kalbėti apie mus, paprastus „homo sapiens“! Juk visi viską žino - kada nuėjai miegoti, su kuo (tiesa, štie dalykai stipriai kontroliuojami, bet...), kada prabudai, prauseisi ar ne, kiek laiko ruošei pamokas, kiek valgei, kada valgei, kas kiek turi pinigų savoms išlaidoms, kas mėgsta skalbtis, kas nelabai... Mes kaip viena šeima - visi ir apie viską daugiau mažiau žinome. Ką jau ten... net žinutes, skaitomas neįskišus ausinių, turi galimybę girdėti aplinkiniai (jos klausomos su ekrano skaitymo programa). Žinoma, būna visur išimčių - ateina į mūsų mokyklas maištininkų iš bendrojo lavinimo mokyklų. Kartais dėl nusilpusio regėj-

mo, kartais dėl staiga prarasto, kartais tikintis, kad taip daugiau žinių gaus ir geriau pasiruoš egzaminams... Tie maištininkai bando priešintis įprastai tvarkai, dažnai turi reginčių draugų, dažnai išleikia iš mokyklos į miestą... Jie užauga kiek kitokie. Bet tie, laikomi „narvelyje“, tie, kurie neturi galimybų bendrauti, pripranta prie siauručiuko pasaulėlio. Savaime suprantama, laikai keičiasi, dabar aklieji puikiai naudojasi kompiuteriais ir internetu, kartais tai padeda užmegzti pažintis.

Tai toks aklujų gyvenimas. Jis - lyg rate, kuris įtraukia ir labai retai paleidžia. Kodėl? Todėl, kad, pabaigę mokyklas, vėliau aukštąsias, grįžtame dirbti arba į Aklujų sajungą, arba į kitas aklujų istaigas, arba pas smarkesnius draugus, kurie įkūrė savo įmones. Vėlgi ne tiek jau daug lieka anapus aklujų rato.

(bus daugiau)

MUMS RAŠO

LAIŠKAS ATEITIES KARTOMS

Brigita NARMONTAITĖ

Gerbiamieji neregiai ir visi, kurie skaitysite šį laišką!

Ar dar prisimenate mane? Ar kuris iš jūsų dar žino, kas yra brailio raštas? Jei ir pamiršote, nesistebiu. Juk prieš šimtą metų prasidėjęs techninės pažangos maratonas nesibaigia iki šiol. Atsiranda vis naujų būdų, lengvinančių akliems rašymą ir skaitymą. Daugėja neregijų, dirbančių vos prieš kelerius metus išrastais planšetiniais kompiuteriais ar naudojančių mobiliuosius telefonus liečiamaisiais ekranais. Labai gaila, kad tuomet, XIX amžiuje, kai aš, Brailio raštą, buvau baigtas kurti, tokią technologiją nebuvo. Tais laikais aklieji turėjo tik grifelį ir specialų smaigą, kuriuo badydavo taškus popieriuje. Jis dabar nepelnytai išbraukiamas iš brailio rašto priemonių sąrašo. O juk tai nuostabus įrankis, šimtams žmonių suteikęs galimybę skaityti, rašyti ir dirbti. Juk mano kūrėjas Luji Brailis, būdamas vos keturiolikos, svajojo, kad Prancūzijoje neliks nė vieno bedarbio neregio. „Ar žinote, kuo mes galėtumeapti? Gydytojais, advokatais, mokslininkais!“ - užsidegės kalbėjоjis draugams Paryžiaus aklujų institute. Dabar matau, kad tos jo kalbos nebuvu tuščios. Tačiau šiaisiai laikais aklieji pasiekia mokslo aukštumų be brailio rašto. Nesisistebiu, kad grifelis visų užmirštas - liko tik muziejų ekspozicijose. Jį pakėtė rašomosios mašinėlės, kompiuteriai ir spaustuvai. Pradėjus dirbti jais, paaikškėjo,

kad šešių brailio rašto taškų neužtenka. Todėl buvo nuspresta pridėti dar du taškus. Taigi, atsitiko taip, kad kai kurie ženklai tapo nepanašūs į sukurtus XIX amžiuje. Pavyzdžiui, skaičiai neteko skaičiaus ženklo - juo tapo septintasis sistemos taškas. O juk taip nesenai, XX amžiaus pabaigoje, visi aklieji naudojosi manimi tokiu, koks esu. Jei ši aštuonteskė mano atmaina įsigalės visame pasaulyje, aš jau nebūsiu tas 1820 -ujų Brailio raštą. Laimei, ne visi naudojasi aštuonių taškų rašto sistema. Kai kurie jos net nežino. Gerai, kad ne visi žmonės apteido nuostabujį Brailio raštą. Kai kurie manimi rūpinasi, neleidžia sunaikinti.

Yra žmonių, dedančių daug pastangų, kad senosios brailio rašto priemonės ir pats raštas neišnyktų. Jie rengia skaitymo konkursus ir nacionalinius diktantus, į kuriuos kviečiami ir neregiai. Tokių konkursų esama ir Lietuvoje. Varžomasi skaitant tik spausdintas knygas, todėl aklieji turi būti pripratę prie taškelių popieriuje, o ne ant geležinės brailio eilutės - prietaiso, naujodamo vietoj ekrano skaityklės balso dirbant kompiuteriu. Rašant nacionalinius diktantus kompiuteriu rašyti neleidžiama, tad aklieji diktuojamą tekstą spaustina šešių klavišų rašomosioms mašinėlėmis. Todėl šiuose konkursuose dalyvaujantys neregiai nori nenori turi mokėti šešių taškų raštą. Bet tai manės nė kiek nenuramina ir nepaguodžia. Tos tarškalės mašinėlės

daug ką pakeitė. Jei 1820 metais, kai buvau baigtas kurti, Luji Brailis dar galėjo vasarą išeiti su savo „adatiniais darbais“, grifeliu ir lentele į laukus ir įsitaisyti saulės užlietoje pievoje, atsi-
radus rašomosioms mašinėlėms, tai neįmanoma. Jos sunkios ir garsiai tarška. Triukšmas tik išbaudytų paukštelius, kurie vos prieš pusantro šimto metų galėjo nesibaimindami čiulbėti ten, kur aklieji skaitydavo ar rašydavo. Ir ant žemės šio sunkaus prietiso nepastatysi - bus nepatogu rašyti. O ką jau kalbėti apie kompiuterius, ekranų skaitykles ir įgarsintas knygas! Tiesa, su kompiuteriu galima išeiti į gamtą. Bet, klausantis paukštelių giesmių, beveik neįmanoma dirbtis be brailio eilutės. Be to, kai kuriems prietaisams, skirtiems įgarsintoms knygoms klausyti, reikalinga elektra.

Garsinės knygos... Jei būčiau žinojės, kad kada nors aklieji dėl jų mane pamirš... Bet ką aš, savo šešiaisiais taškais užimdamas tik vieną langeļį popieriaus lape, galėjau padaryti? Jei tuomet nieko negalėjau, tai dabar esu tik bejėgis šešiataškis didžiuliame lape - bejėgis, palyginti su visa armija kompiuterių ir telefonų ekranų skaityklių bei įgarsintų knygų, žaibo greičiu besiveržiančiu į jūsų gyvenimus. Ak, reikėjo sustabdyti techninės pažangos maratoną, kai visa muzika ir kalba buvo jrašoma vieninteliu būdu - didelėse viniilo plokštelių ir atkuriama vienu prietaisu - telefonu. Reikėjo pradėti veikti tada, 1907 metais, kai buvo pagaminta pirmoji plokštélė. Tada aklieji negalėjo patys klausyti jrašų, nes reikėjo reginčių pagalbos, norint patefono adata pataikyti į reikiama plokštelių vietą. Tik taip galėjai klausyti norimo kūrinio ar knygos ištraukos. Jie neturėjo kito pasirinkimo, tad skaitė daugiau kny-

gų. Dabar viskas kitaip: aklieji gali ne tik patys klausyti jrašų, bet ir juos kurti. O dar taip neseniai, vos XX amžiaus pradžioje, visi, atėję į aklijų mokyklą, turėdavo nori nenori išmokti brailio raštą. Iš jrašų buvo mokomas tik užsienio kalbų. Be to, beveik nebuvo į ką įrašinėti. Šiais laikais silpnaregai aptingo, nesimoko šešiataškio rašto. O ir patys neregai vis dažniau jį pamiršta. „Nemokėčiau pirštų ant mašinėlės klavišų laikyti“, - sako ne vienas jaunuolis, nors mokyklą baigė vos prieš kelerius metus. „Kaip mokėsi, jei kasdien po aštuonias valandas maigai kompiuterio klaviatūrą?“ - liūdnai pakraipau pirmajį taškelį. Tad jau per vėlu ką nors keisti šiame kompiuterių ir kitokios technikos pasaulyje! Per daug nueita pirmyn!

Tačiau ne veltui sakoma, kad viltis miršta pasakutinė. Tad ir aš tikiuos, jog viso pasaulio aklieji ir silpnaregai susivienys ir pakeis mano likimą. Tereikia tiek nedaug: tik nepamirškite manės, nenuvertinkite taškelių, padėjusių tūkstančiams žmonių visame pasaulyje. Nepainiokite manės, šešiataškio rašto, su „vieninga aštuonių taškų brailio rašto sistema“. Nepasiklyskite tarp kompiuterių ir telefonų ekranų skaityklių bei įgarsintų knygų. Nemeskite į kampą „pasenusio“ grifelio ir languotos lentelės. Skaitykite daugiau knygų, parašytų brailio raštu. Nepulkite į šiuolaikiinių technologijų jūrą lyg ką tik išsiritę ančiukai į ežerą. Senosios technologijos kartais irgi labai praverčia.

Gal, išgirdę ši mano prašymą, sielos šauksmą, išsaugosite mane būsimoms kartoms.

Brailio raštas

GARBINGO ŽMOGAUS GARBINGAS JUBILIEJUS

Smagu, kada apie žmogų gražiai atsiliepia buvę bendradarbiai, draugai, artimieji. Jubiliejaus proga sveikinant nereikia perdėtai gražinti ar taurinti šios asmenybės, o kartais, sutikime, taip nutinka. Bet čia bus rašoma apie žmogų, kuriam apsimetinėjimai ar bet kokie dirbtinumai visai nereikalingi. Šis žmogus gerai žinomas mūsų organizacijoje ir už jos ribų. Jo vardas įtrauktas į kraštiečių atminties dokumentą - Zarasų krašto kultūros paveldo žinyną. Jis prisidėjo prie LASS veiklos, ypač kultūrinės, kūrimo ir plėtotės. Parašyti straipsniai, išverstos į lietuvių kalbą tiflologinės tematikos knygos, grožinės literatūros kūriniai - tai tik dalis jo nuveiktu darbų. Šis žmogus - vilnietis Lionginas Ragėnas, švenčiantis gražų gyvenimo jubiliejų. Susipažinkime.

Lionginas gimė 1933 m. sausio 16 d. Aviliuose (Zarasų raj.). Mokėsi Avilių septynmetėje mokykloje. Buvo stropus ir aktyvus moksleivis, mėgo sportuoti. Tačiau jis ir jo karta - pokario metų vaikai. Po Antrojo pasaulinio karo Lietuvoje buvo užsilikę daug sprogmenų - jie neretai atnešdavo daug skausmo, nelaimių ir netekčių. Nukentėjo ir septyniolikmetis Lionginas: 1950 m. rugpjūčio 5 d. buvo sprogmens sužeistas ir neteko regėjimo. Reikėjo ilgai gydytis. Sugijus žaizdoms, šiek tiek apsipratęs su kasdiene tam-sa, po metų atvyko mokytis į Kauno aklujų mokyklą. Mokslas sekėsi gerai. Greitai išmoko brailio raštą, aktyviai įsijungė į mokyklos gyvenimą. 1955 m. baigė šią mokyklą. Siekdamas mokslo žinių, tų pačių metų rugsėjo mėnesį pradėjo studijuoti žurnalistiką Vilniaus universitete. Į studijas žiūréjo rimbai, bet nenutraukė ryšių ir su aklujų bendruomene, domėjos neregių gyvenimu, aktyviai dalyvavo tuometinės Lietuvos aklujų draugijos (LAD) veikloje, raše straipsnius apie akluosius ir jų gyvenimą. 1960 m. vasarą sekmingai baigė studijas ir tapo diplомуotu žurnalistu. L. Ragėnas yra pirmasis Lietuvos neregys, turintis aukštajį žurnalisto išsilavinimą.

LAD vadovai, pastebėję gabų ir energingą žmogų, jau 1960 m. rugpjūčio 1 d. patikėjo žurnalo „Mūsų žodis“ vyriausiojo redaktoriaus pareigas. L. Ragėno vadovaujamas žurnalas suformavo kaip solidus leidinys, buvo sukurtos

nuolatinės rubrikos. Ménraštyje buvo rašoma apie aklujų švietimą ir lavinimą, organizacijos įmonių veiklą, neregių kultūrinį gyvenimą, apie įvairias gyvenimo aktualijas, apie aklujų gyvenimą užsienyje. Tikriausiai ne visi šio žurnalo skaitytojai žino, kad leidinio pavadinimo autorius yra būtent Lionginas. Tai jis 1958 m. pabagoje naujai gimstantį leidinį pasiūlė pavadinti „Mūsų žodis“. Tad žurnalo pavadinimo tikruoju krikštatėviu drąsiai galime vadinti Lionginą Ragėnā.

Po trejų darbo metų žurnalo redakcijoje Lionginas perėjo dirbti į ką tik įsteigtą naują organizacijos įstaigą - Lietuvos aklujų draugijos leidyklą. 1966-1973 metais jis buvo šios leidyklos direktorius-vyriausasis redaktorius. Rūpinosi knygų ir vadovelių leidyba brailio raštu. Lietuvos aklujų draugijoje susiklosčius objektyviai situacijai, jam vėl 1976-1984 metais buvo patikėtos atsakingos pareigos - jis buvo LAD garso įrašų namų direktorius, vyriausasis redaktorius. Rūpinosi lietuviškų garsinių knygų leidyba. Daug dėmesio skyrė garsinių knygų kokybei ir taisyklingai lietuvių kalbai. Turėjo rūpintis Vilniuje statomu dideliu pastatu Naugarduko gatvėje Nr. 91. Čia buvo įrengtos puikios patalpos darbuotojams, studijų ir aparatinė kompleksai, sumontuota profesionali garso įrašymo aparatūra. Vėlesni L. Ragėno darbai taip pat susiję su knyga ir leidyba LAD leidykloje „Versmė“ ir Lietuvos aklujų bibliotekoje. Visus darbus, kuriuos reikėjo atlikti, Ragėnas darė nuoširdžiai, sąžiningai ir garbingai. Nuo 2001 metų pradžios išėjo užtarnauto poilsio. Džiugu, kad iki šiol tebėra gurus ir kūrybingas žmogus.

Išskirtinę vietą L. Ragėno gyvenime užima kūryba. Prieš šešiasdešimt metų pradėjės pirmuosius literatūrinius bandymus, subrendo ir yra tikras profesionalas meniškų vaizdelių bei apsakymų kūrėjas. Žinomas autorius ir Lietuvos literatūrinėje padangėje. Pirmuosius darbelius parašė dar mokydamasis Avilių septynmetėje mokykloje - spausdino žinutes rajoninėje spaudoje. Apsakymus ir vaizdelius pradėjo rašyti mokydamasis Kaune. Pirmasis apsakymas „Paskandintas spininges“ buvo išspausdintas

žurnale „Žvaigždutė“ (1954 m. Nr. 10). Daugiausia apsakymų skelbta žurnale „Mūsų žodis“ - jų kelios dešimtys. Jo kūryba žavėjosi ir kitų respublikoje leidžiamų žurnalų skaitytojai. Taip pat skelbta neregių literatų kūrybos almanachuose „Vaivorykštė“ ir „Žodžio spalvos“. 2002 metais L. Ragėnas tapo neregių literatų konkurso laureatu, tais pačiais metais pasirodė jo pirmoji ap-

sakymų knyga „Paežerės vaizdeliai“. Antrą kartą šio konkurso laureatu tapo 2008 metais - pasirodė ir antroji knyga „Mano džiaugsmo dienos, mano skausmo dienos“. Autorius yra ištekimas savo tradicijai, toliau kuria meniškus apsakymus, jų yra tiek, kad užtektų ir trečiąjai knygai išleisti, to autorui nuoširdžiai ir linkime.

MINĖTINOS SUKAKTYS

Vasario 24 d. sukanka 50 metų, kai gimė (1963) Raimundas Šimkus, sporto klubo Vilniuje „Šaltinis“ pirmininkas, ilgametis Lietuvos aklujų sporto federacijos prezidentas (1992 - 2008).

Vasario 27 d. sukanka 85 metai, kai pradėjo veikti (1928) Pirmoji aklujų švietimo įstaiga Lietuvoje - Kauno aklujų institutas. Tą dieną prasidėjo pirmieji mokslo metai.

TRUMPAI

TELŠIUOSE VIS PATOGIAU NEREGIAMS

Telšiuose Žalgirio ir Birutės gatvės yra pritaikytos žmonėms su regos negalia. Mieste taip pat veikia du garsiniai šviesoforai. Beje, sutvarkyta teritorija yra arti LASS Telšių rajono filialo būstinės. 2011 metais įrengti šviesoforai, o praėjusiais metais - šaligatviai. Manoma, kad šie sumanymai bus tesiami ir 2013 metais. Aplinkos pritaikymas vykdomas įvairiomis vietos valdžios surastomis lėšomis. Smagu yra tai, kad tvarkant miestą išgirsti ir LASS Telšių rajono filialo narių pageidavimai.

KAUNO SPORTININKŲ JUBILIEJAI

Lapkričio 30 dieną Lietuvos aklujų sporto federacijos kauniečių klubas „Sveikata“ šventė įkūrimo 20-metį, o sporto klubas „Parolimpietis“ - 10-metį. Renginyje dalyvavo sportui neabejingo Žaliakalnio bendruomenės nariai.

Nusipelniusiems klubo sportininkams Kauno miesto sporto skyrius įteikė padėkas. Klubų pirmininkus Vytautą Girnių ir Juozą Miliauską pasveikino Žaliakalnio seniūnas Bronius Girdauskas ir jo pavaduotoja Daiva Sabiničienė. Šventės organizatoriai visiems susirinkusiems dovanovo Džordanos Butkutės koncertą.

ROMANSŲ VAKARE

Gruodžio 1 dieną Klovainių (Pakruojo raj.) kultūros namuose surengtas jau septintas romansų vakaras „Apie meilę aš svajoju...“. Į renginį atvyko net vienuolika šio muzikinio žanro mylė-

tojų kolektyvų iš Pakruojo rajono. Tarp jų - LASS Pakruojo rajono filialo vokalinis ansamblis „Varša“. Organizatoriai juos apdovanojo albumu nuotraukoms laikyti ir palinkėjo jame kaupti šauñas kolektyvo gyvenimo akimirkas.

BAIGĖSI PROJEKTAS

Gruodžio 4 dieną LASS Plungės rajono filialo nariams surengtas baigiamasis projekto „Keiliai į sveikatą ir pažinimą“ renginys. Jame apibendrinti atliki darbai. Projekta finansavo Plungės rajono savivaldybė. Jame buvo numatytos paskaitos, išvykos, konsultacijos sveikatos, rehabilitacijos temomis. Baigiamajame renginyje buvo ir knygų paroda. Ją pristatė LAB Klaipėdos filialo vedėja Daiva Žiemelienė.

İŞVYKA Į PANEVĖŽĮ

Gruodžio 6 dieną LASS Pakruojo rajono filialo nariams surengta išvyka į Panevėžį. Muzikiniame teatre žiūrėtas teatralizuotas Vaidos Genytės ir Egidijaus Bavikino koncertas, kuriame skambėjo lietuvių estradinė muzika. Lėšų išvykai skyrė rėmėjai.

PARTIZANINĖS DAINOS PRIENUOSE

Gruodžio 8 dieną Prienų kultūros ir laisvalaikio centre suorganizuotas dešimtasis tarprajoninis partizaninės dainos konkursas. Jame dalyvavo penkiolika kolektyvų. Tarp jų - LASS Prienų rajono filialo moterų vokalinis ansamblis „Purienė“. Įvairiais prizais įvertinti šeši kolektyvai. „Purienė“ apdovanota už geriausią dainų atliki-

mą. Beje, Prienų aklujų ir silpnaregių moterų kolektyvas - nuolatinis šio konkurso prizininkas.

PO LIETUVĄ

Gruodžio 8 dieną Vilniaus Vilkpédės bendruomenės socialinių paslaugų centro meno mėgėjams ir rankdarbių būrelių nariams surengta kelionė po Lietuvą. Išvykoje dalyvavo per šimtą aklujų ir silpnaregių bei juos lydinčių bičiulių. Lėšų kelionei padovanojo Lietuvos Respublikos Seimo narys Algiris Strelčiūnas.

Lankytasi Taujėnų dvare. Čia vietos šeimininkės svečius pavaišino pačių keptais pyragais. Anykščiuose degustuotas įvairių rūsių vaisių vynas ir stiprieji gėrimai. Keliautojai daug sužinojo apie lietuvišką vyną. Vėliau norintieji galėjo leistis rogėmis specialia trasa nuo Kalitos kalno. Ekskursijos pabaigoje Zarasų krašte įsikurusiame Šlyninkos malūne visų laukė kulinario paveldo programa su gardžiais „razaviniais“ blynais ir žolelių arbata.

Kelionės dalyviai nuoširdžiai dėkoja Seimo nariui už šią dovaną.

Į SVEČIUS PAS KAUNIEČIUS

Gruodžio 8 dieną Šiaulių kultūros centro Aklujų ir silpnaregių skyriaus folkloro ansamblis „Sedula“ nariai lankėsi Kaune, kur susitiko su Kauno aklujų ir silpnaregių bendruomene. Šiauliaičiai kauniečiams padovanojo romansų vakarą „Vasaros nakties sapnas“. Renginyje skambėjo romansai, buvo skaitomos poetų Vytauto Sirijos Giros, Petro Vaičiūno, Bronės Buivydaitės, Salomėjos Nėries, Vaidoto Spudo, Onos Miiliutės eilės. Už šiltą priemimą folkloro ansamblis „Sedula“ nuoširdžiai dėkoja Kauno aklujų ir silpnaregių centro darbuotojams, folkloro ansamblui „Kanapija“ ir visiems žiūrovams.

KAUNIEČIAI ILSĖJOSI DRUSKININKUOSE

Gruodžio 13 dieną LASS Kauno miesto akliesiems ir silpnaregiams bei jų šeimų nariams surengta išvyka į Druskininkų vandens pramogų parką. Išvykai lėšų skyrė LASS Kauno miesto filialas bei Kauno aklujų ir silpnaregių sporto klubas „Sveikata“.

PERRINKTA VALDŽIA

Gruodžio 15 dieną Vilniuje įvyko Lietuvos aklujų sporto federacijos VIII ataskaitinė rinkiminė konferencija. Joje pateikta federacijos veiklos už ketverius metus ataskaita. Į federaciją priimtas dar vienas sporto klubas. Devintuoju organizacijos nariu tapo kauniečio Juozo Miliausko va-

dovaujamas Kauno miesto aklujų ir silpnaregių sporto klubas „Parolimpietis“. Taip pat įvyko federacijos prezidento ir vykdomojo komiteto rinkimai. Prezidentais panoro tapti Linas Balsys ir Remigijus Bagdonas. Antrai kadencijai išrinktas Linas Balsys. Į vykdomajį komitetą išrinkta keturiolika federacijos narių, kurie atstovaus federacijos sporto klubams ir bus atsakingi už konkretių sporto šakų vystymą.

TRADICINĖ ŠVENTĖ SU NUOLATINE RĒMĖJA

Gruodžio 16 dieną LASS Pasvalio rajono filialo globojamiems akliesiems ir silpnaregiams vaikams bei jauno ir brandaus amžiaus narių savipagalbos grupės nariams surengta naujametinė šventė. Renginyje svečiavosi pasvaliečių globėjai iš Norvegijos „Pagalba Lietuvali“ organizacijos atstovai, vadovaujami ilgametės pasvaliečių globėjos Inger Bekkevik. Svečiai kiekvienam šventės dalyviui įteikė vardinę dovanėlę. Kitiems organizacijos nariams atvežta dėvėtų rūbų, avalynės ir buitinės technikos.

MUZIEJŲ METAMS PASIBAIGUS

Gruodžio 19 dieną Vilniuje, Tuskulėnų rimties parke, įvyko konferencija „Muziejų metai Lietuvoje. Tvari aplinka ir lygios galimybės“. Ją surengė Lietuvos žmonių su negalia sąjunga. Baignantis muziejų metams aptarta, kaip Lietuvos muziejai pasirengę priimti neįgalius žmones. Šia tema diskutavo patys neįgalieji, muziejininkai, paveldosaugininkai. Konferencijos darbe bei diskusijoje dalyvavo Kultūros paveldo departamento prie LR kultūros ministerijos direktoriė Diana Varnaitė.

Akliesiems ir silpnaregiams dėl negalios dažnai tampa neprieinamos muziejuose sukauptos vertybės, bendras paveldosaugos objektų ir jų teikiamos kultūrinės informacijos suvokimas. Todėl konferencijoje dalyvavę LASS atstovai atkreipė dėmesį į tai, kad regėjimo negalią turintiems žmonėms labai svarbūs įvairių kultūros paminklų, restauruojamų pastatų - dvarų, sakralinių objektų - liečiamieji maketai. Kultūros paveldo departamento vadovė D. Varnaitė sakė, kad šiam aklujų pageidavimui įgyvendinti ji nematanti didelių kliūčių. Pastatams, kuriuos ketinama ar rengiamasi restauruoti, rašomi projektais, sudarinėjamos sąmatos, tad liečiamomojo maketo kainą teikėtų įtraukti į bendrą rekonstrukcijos darbų sąmatą. Kebliau yra su objektais, kurie jau rekonstruoti arba rekonstrukcijos darbai vyksta dabar. Jų liečiamiesiems maketams reikėtų ieškoti pa-

pildomų lėšų, bet ir tai įmanoma.

Konferencijoje pirmą kartą Lietuvoje įteikta atviriausio Lietuvos muziejaus nominacija - ja apdovanotas Lietuvos banko pinigų muziejus. Šis muziejus yra pritaikęs ir nuolat taiko naujoves, kad įvairių negalių žmonės taptų lygiateisiais jo lankytøjais. Tad nepraleiskite galimybës - apsilankykite ir pareikškite savo nuomones, pastabas bei siūlymus.

EGLĖ SU LINKĖJIMAIS

Jau ketvirtus metus iš eilës Kauno eglei néra lygių Lietuvoje. Taip nusprendė žinių portalas „Delfi“ skaitytojai, gražiausios eglės konkurse gausiausiai balsavę už auksu tviskėjusią „triaukštę“ laikinosios sostinės puošmeną.

Kaip ir pastaraisiais metais, pagrindinę Kauno miesto eglę puošė dailininkė Jolanta Šmidtienė. Eglutė - iš trijų „aukštų“. Ant viršaus užkelta maždaug 20 metų amžiaus 7 metrų aukščio eglė. Vidurinį aukštą puošia 8 šokantys angelai. Apatiniame aukšte, kuris suformuotas iš maždaug 30 mažesnių eglucių, tradiciškai galima palikti savo palinkėjimus, čia įrengti suoliukai. Beje, čia kalėdinius sveikinimus gali perskaityti ir aklieji - ant specialios lentos sveikinimai užrašyti brailio raštu. Juos rašė Kauno Prano Daunio aklujų ir silpnaregių ugdymo centro moksleiviai.

SKYSTUJŲ KRISTALŲ EKRANAS ANT AKIŲ

Galiintys atvaizduoti informaciją kontaktiniai lėšiai - tai jau ne fantazija, o realybė. Belgų mokslininkams pavyko sukonstruoti sferinį labai ploną skystų kristalų ekraną. Juo galima padengti kontaktinio lėšio paviršių. Išradimo šalininkai teigia, kad šie lėšiai iš rinkos išstums išmaniuosius telefonus, nes naujaisiais lėšiais bus galima pateikti informaciją, žemėlapius, keilio ženklus. Idėjos priešininkai teigia, kad vaizdas bus per daug arti ir akis negalės jo „suprasti“. Ši naujoji technika pravers ir keičiant akių spalvą. Naujieji lėšiai atstos akinius nuo saulės. Jais taip pat bus galima reguliuoti ant tinklinės patenkančios šviesos intensyvumą.

NAUJI AKINIAI

Australijoje išrasti akiniai. Nuo saulės jie neapsaugo, tačiau šviesos intensyvumą keičia. Su jais galima išvengti nemalonios savijautos po ilgo skrydžio lėktuvu ir laiko juostų pasikeitimo. Akiniai skleidžia žalsvą šviesą, o ji veikia už vidinio mūsų kūno laiko reguliavimą atsakingas smegenų vietas. Su akiniais keliautojas žings-

nis po žingsnio galės įveikti laiko juostos pasikeitimą, o kūnas ne taip drastiškai pajus dienos ir nakties keitimąsi. Naujaisiais akiniais jau sudomėjo tolimus reisus vykdančios aviakompanijos.

NUO ADVENTO LIG KALĖDŪ

Gruodis Lietuvos aklujų ir silpnaregių sąjungoje būna gausus renginių. Yra dvi progos - Adventas ir Kalėdos.

Kauno aklujų ir silpnaregių centre surengtas Advento vakaras „Tu, bitele, leliumoj“. Geros nuotaikos tikrai nestigo - ją kūrė Kauno 1-osios muzikos mokyklos klinikinkės, folkloro ansamblis „Sauluva“ bei centro kanklių ansamblis.

Šiauliai rinkosi į šventę „Džiugus laukimas“. Susirinkusiems koncertavo vaikų vokalo grupė „Ro-ko-ko“ bei Šiaulių 1-osios muzikos mokyklos jaunių choras „Gama“.

LASS Jonavos rajono filialo nariams Advento tradicijas priminė liaudiškos muzikos kapelos „Jonavėlė“ dalyvė Valerija Visockienė.

Marijampoliečiams koncertavo kaimiškos muzikos kapela iš Gudelių.

Prienų aklujų ir silpnaregių šventėje svečiavosi lituanistė Violeta Bakutienė. Aklujų ir silpnaregių pasveikinti atvyko Prienų rajono savivaldybės administracijos direktorius Algimantas Marcinkevičius, socialinės paramos skyriaus vedėja Eugenija Sadauskienė bei projektų koordinatorė Zita Matukaitienė.

Naujametiniai renginiai įvyko LASS Ukmergės, Utenos, Raseinių, Rokiškio, Telšių ir kitų rajonų filialuose. Joniškiečių renginyje dalyvavo rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus vedėja Jolita Puidokienė, surengta šventinė loterija, keistasi dovanėlėmis.

Renginių netrūko ir didžiuosiuose Lietuvos miestuose.

Vilniečiai aklieji ir silpnaregiai tautodailininkai bei meno mėgėjai dalyvavo keliose kalėdinėse mugėse. Šventinėje vakaronėje dalyvavo LR Seimo narys Algimantas Strelčiūnas, Vilkpédės seniūnas Mindaugas Kuncaitis. Klaipėdiečius linksmino aklujų centro meno mėgėjų kolektivai, o renginį parėmė UAB „Javinė“ ir Baltijos gyvenimo meno labdaros paramos fondas. Kauno aklujų ir silpnaregių centre surengta kalėdinė šventė, kurioje dalyvavo dainininkas ir muzikantas Robertas Jampolskis. Šventės rėmėjai: Jūratės Gulbinienės II, „Jakelio žvakės“, Maisto banko Kauno skyrius, „Žiežmarių mėsa“, UAB „Eurokos“, UAB „Rolanta“. Be šventinio renginio neapsieita ir Šiauliuose.

ŠILDOMOSIOS PRIEMONĖS - NE VISIEMS

Giedrė REČIŪNIENĖ

Žiema. Šaltuoju metų laiku visi galime dažniau peršalti, ne visada tinkamai apsirengiame ir saugomės, tad ir prisireikia griebtis liaudiškų priemonių sveikatai atstatyti.

Uždėti garstyčių lapelius ar taures - atrodytų, argi sunku? Tačiau šildomosios priemonės gali ne tik padėti, bet ir pakenkti. Visų šildomų priemonių veikimo principas maždaug vienodas: jos stimuliuoja kraujagystį išsiplėtimą, todėl pagreitėja kraujotaka. Siluma pasižymi skausmo malšinamuoju poveikiu, pašalina spazmus. Tačiau šildomosios procedūros neturi tapti pagrindine gydomaja priemone, nes jos nepakeičia klasikinės medicinos - čia reikalingas priemonių kompleksas, be to, šildomosios procedūros naudingos ne visiems.

Visiškai netinkamos šios procedūros esant piktybiniams ir gerybiniams augliams, kraujavimui, sergant kraujotakos nepakankamumu. Silumos poveikis apgamams, įgimtoms dėmėms taip pat nepageidaujamas - kyla pavojus jas pažeisti.

Stai pipirinis pleistras. Jį sudėti, be ankštino pipiro ekstrakto, jeina analginas, šunvyšnių ekstraktas ir kiti komponentai, kurių derinys turi uždegimo slopinamajį, šildomajį, atpalaiduojamajį ir skausmo malšinamajį poveikį. Naudojant pipirinį pleistrą iš dalies sumažeja raumenų įtampa, pagereja sąnarių paslankumas. Nepatariama naudoti esant odos ligoms, žaizdelėms, iibrėžimams.

Kaip tinkamai naudoti? Nuvalykite odą spirito tirpalu ar nuplaukite su muiliu ir sausai nūšlustykite. Pleistrą galima klijuoti visą arba galiukais - tai priklauso nuo to, kokio dydžio sritij būtina apklijuoti. Pleistras neturi labai smarkiai deginti. Jei taip nutiktu, geriau jį nuimkite.

O taurės? Pakaitinus medicininėje taurėje atsiranda vakuumas, todėl ji prilimpa prie odos ir, kaip manoma, pagreitina odos ir gilesnių audinių kraujotaką. Tai pagerina audinių mitybą, malšina uždegimą.

Kada naudojama? Tradiciškai taurės dedamos esant krūtinės ląstos uždegiminiam procesams (tai bronchitas, plaučių uždegimas), tarpšonkaulinei neuralgijai, radikulitui. Tačiau šiuo metu mokslininkų atsiliepimai apie šią procedūrą nėra geri. Dar daugiau - įspėjama, kad taurės pažeidžia odos ir poodinių ląstelių kraijo apytaką, netgi pačias kraujagysles, gali sukelti kraujavimą, juolab kad dėti taures ne kiekvienas moka. Taurių naudoti negalima esant plaučių kraujavimui, aktyvios stadijos tuberkuliozei, odos jautrumui, širdies ritmo sutrikimui, didesnei nei 38 laipsniai kūno temperatūrai. Be

to, taurių reikia atsisakyti sergant bet kokiomis odos ar infekcinėmis ligomis, turint polinkį kraujuoti. Negalima taurių dėti ant stuburo, taip pat širdies, inkstu.

Kaip tinkamai naudoti? Taurės dedamos tose kūno vietose, kur yra nemažas raumenų ir podinių riebalų sluoksnis: po raktikaulei, mentēmis, tarp menčių. Sergant uždegiminėmis raumenų ir nervų ligomis taures galima dėti tiesiai ant skaudamos vietos. Procedūrą geriau pakartokite keletą kartų kas antrą dieną. Kiekvieną kartą taures dėkite vis kitose vietose, odą tepkite ne kremu, o vazelinu - jis sumažins nudegimų riziką, taurės geriau prisivirtins prie odos.

O garstyčių lapeliai? Oda po garstyčių lapeliais parausta, tačiau tai nereiškia, kad jie tiesiogiai veikia giliai po jais esančius raumenis, plaučius. Tiesiog suaktyvina plaučių kraujotaką.

Kada naudojama? Esant ūmiems kvėpavimo takų susirgimams, bronchitui, plaučių uždegimui, raumenų skausmu, osteochondrozei, minkštujų audinių sutrenkimui. Nepatariama naudoti sergant odos ligomis, padidėjus odos jautrumui. Sergant stenokardija, garstyčių lapelius naudoti draudžiama.

Kaip tinkamai naudoti? Uždékite garstyčių lapelius maždaug 1 - 1,5 cm atstumu vienas nuo kito ir laikykite, kol oda švelniai paraus, laikytį reikia vidutiniškai 10-15 minučių - tai priklauso nuo amžiaus ir odos jautrumo. Geri garstyčių lapeliai būtinai degins, tad kantrybės. Tačiau ne laikykite jų ilgiau, odą galima smarkiai nudeginti vos per pusvalandį.

O sunų vilna? Manoma, kad natūrali vilna ar kailis pasižymi nuskausminamuoju, priešuždegiminiu poveikiu, pagerina audinių mitybą, mažina patinimus, gydo sąnarių skausmus, pagreitina gijimo procesus. Geriausią poveikį turi šiurkštį durianti vilna.

Kada naudojama? Sergant atramos - judėjimo aparato, plaučių, bronchų, inkstu ligomis, vegetacine kraujagysti distonija. Kur kas geriau panaikina uždegimo židinius nei garstyčių lapeliai ar įtrynimai. Nepatariama naudoti, jei esate alergiški šuns kailiui. Tokiu atveju galima naudoti ir avies vilną, tačiau ji sukelia mažesnį dirginamajį ir šildomajį poveikį.

Kaip tinkamai naudoti? Tiesiog priglauskitė gaminį iš šuns vilnos prie skaudamos vietos. Esant plaučių uždegimui apsivilkite ant nuogo kūno berankovį, varginant migrenai, užsidékite kepurę, o kaklo osteochondrozei ar anginai - apsivyniokite kaklą šaliku.

Visada raskite laiko sau ir nesirkite.

I virš. - PER ROŽINIUS AKINIUS. BFL nuotr.

IV virš. - NEŽINOMO AUTORIAUS MOZAIKA. IMPERATORIUS JUSTINIANAS I SU PALYDA.